

D. VATAMANIUC, M. O. AL ACADEMIEI ROMÂNE, LA A 95-A ANIVERSARE A NAȘTERII SALE

VASILE I. SCHIPOR

Motto: „Se vinde, se vinde!... Luați / ce-a mai rămas și ce nu-i; / ultimul cerb din Carpați / sau doar numai coarnele lui... // Și-alături de ele se vinde / ramul cu dalbele flori / ce cad pe cărări din colinde / cântate la vechi sărbători. // Se vinde pe-ascuns într-o piață / și lapte de cuc armenesc. / Și zâmbete scurse pe față / se vând până când se topesc. // Se dă pe sub mână izvorul / cu lacrimi de-argint și suspin. / Și vine din nou cu ulciorul / să-l bea negustorul străin... // Se vinde la negru cuvântul, / se vinde și sus la tribună, / nedreptul îl vinde pe sfântul / și spini îi înfige-n cunună. // Se vând cu veleatul stejarii, / cad așchii de timp sub topor / (mai greu e de scos la vânzare / din codri legendele lor). // Și firul străvechilor pagini / ca marfa la piață se-ntinde... / iar târgul nu se mai sparge – / se vinde, se vinde, se vinde...”¹

D. Vatamaniuc, Ehrenmitglied der Rumänischen Akademie, zum 95. Geburtstag

(Zusammenfassung)*

Der Artikel *D. Vatamaniuc, Ehrenmitglied der Rumänischen Akademie, zum 95. Geburtstag* beruht sich auf reichhaltige Informationen aus der Literatur- und Kulturgeschichte der Bukowina. Indem er über das Format und die Leitfäden der Ausarbeitung einheimischer lexikographischer Werke hinausgeht, weist der Verfasser auf einige in diesem Bereich leider unberücksichtigt gebliebene Aspekte hin. Die Interviews, die der Akademiker im Laufe zweier Jahrzehnte mehreren Bukowinern gegeben, sind sehr informationsreich und sollten in einer kritischen Ausgabe veröffentlicht werden, denn sie beziehen sich auf Menschenschicksale, Institutionen und geerbte Nationalwerte, sowie auf einen als „europäisches Modell“ betrachteten Sonderraum der rumänischen Welt – die ehemalige, alte Bukowina. Der Beitrag von D. Vatamaniuc zur wissenschaftlichen Publizistik in der Bukowina illustriert Eigentümlichkeiten, Etappen, Probleme, Lösungen, aber auch grosse Misserfolge, die

* Traducere: Ștefănița-Mihaela Ungureanu.

¹ Grigore Bostan, *Ultimul cerb*, în volumul *Cetatea de Sus. 33 de poeme*, Hliboca [regiunea Cernăuți], f. ed., 1994, p. 12–14.

im schwierigen Prozess der Wiedergeburt der Zivilgesellschaft und in der Forschung über die Bukowina erschienen sind. Gleichzeitig ist sein Beitrag eine Anregung zur Reflexion und zu einer nötigen Solidarisierung der schöpferischen Kräfte für eine gemeinsame, bessere, würdige und für die Menschen aus diesem Erdwinkel anziehende Zukunft.

Schlüsselwörter und -ausdrücke: ehemalige Bukowina, alte Bukowina, biobibliographischer Artikel, wesentliche Beiträge, das europäische Modell „Bukowina“, Wiedergeburt der Zivilgesellschaft und der wissenschaftlichen Forschung über die Bukowina, nationale und europäische Erbe, kritische Bemerkungen.

Profesorul, cercetătorul, editorul și scriitorul Dimitrie Vatamaniuc se naște la 25 septembrie 1920, în comuna Sucevița, județul Rădăuți², însemnat loc istoric, renumit prin Mănăstirea cu hramul Învierea Domnului, ctitorită în perioada 1582–1586 de către Gheorghe Movilă (c. 1540–1605), episcop de Rădăuți (1577–1588) și mitropolit al Moldovei (1588–1591, 1595–1600), Ieremia Movilă, domn al Moldovei (august 1595–mai 1600, septembrie 1600–30 iunie 1606) și Simion Movilă, domn al Țării Românești (octombrie 1600–3 iulie 1601, august 1601–august 1602) și al Moldovei (10 iulie 1606 – 24 septembrie 1607), strălucit monument de artă medievală înscris în lista patrimoniului cultural mondial UNESCO. Tatăl, Ioan Vatamaniuc, figurează în actele de stare civilă ca agricultor, însă practică și alte meserii, specifice zonei, după nevoi și împrejurări: muncitor la Fabrica de Sticlă de la Putna, muncitor forestier, cărbunar, cărăuș. Mama, Iustina Vatamaniuc, născută Cazacu, este casnică. Familia lor este una tipic românească, rostuindu-și traiul după vechi rânduielei statornicite în satul tradițional. În spiritul acestora, părinții își cresc cei cinci copii: Eugenia (decedată în 1935), Vasile, maistru fierar, care lucrează vreme îndelungată la restaurarea monumentelor istorice (decedat în 1999), Trandafir, muncitor forestier și moștenitor, ca frate mai mic, după vechea tradiție din Bucovina, al gospodăriei părintești, Viorica, de

² Din păcate, la Primăria Comunei Sucevița nu se păstrează originalul documentelor de stare civilă din 1920. *Registrul de acte de naștere 1920, 1921* al Sfătului Popular al Com[unei] Sucevița, raionul Rădăuți, este o copie. Imprimat în anii '50 din veacul trecut, într-un alt tip de format față de vechile registre de stare civilă din Bucovina, nelegat și nepaginat, acesta cuprinde și *Actul de naștere nr. 28*, din 27 septembrie 1920, care consemnează, cu parcimonie, nașterea lui Vatamaniuc Dimitrie, fiul lui Vatamaniuc Ioan și Vatamaniuc Iustina, la 25 septembrie 1920. Multe rubrici ale actului de naștere sunt necompletate. Pe verso se află o mențiune: „Elib[erat] copie, cu nr. 125, la 6 I 1956”. Registrul nu păstrează nimic din bogăția de date și informații a documentelor de stare civilă din perioada vechii administrații austriece, nici meticulozitatea întocmirii ori frumusețea și eleganța caligrafiei. Pentru anii de dinainte de 1914, la Primăria Comunei Sucevița se află câteva volume din condicile de stare civilă (nașteri, căsătorii și decese), completate cu grafie chirilică și, pentru câțiva ani, cu grafie latină, în care se disting, între altele, scrisul elegant al preotului cooperador Ambrosie Gribovici din perioada 1894–1900 și cel îngrijit al preotului Mircea Berariu, administrator al parohiei Sucevița începând din 1911.

profesie casnică, stabilită cu gospodăria în Sucevița. Amândoi părinții decedază în 1967³.

Dimitrie Vatamaniuc își face studiile primare în comuna Sucevița, la școala care astăzi îi poartă numele, în perioada 1927–1935. Aici este selecționat de o comisie guvernamentală pentru Școala Normală de Băieți din Cernăuți, care urmărea să dea o bună pregătire învățătorilor pentru școlile primare ale vremii. Între anii 1935 și 1943, frecventează Școala Normală din Cernăuți, cu o întrerupere de un an (1940–1941), când urmează cursurile la Școala Normală din Bacău, datorită ocupării Cernăuților de către sovietici.

La Cernăuți, Dimitrie Vatamaniuc are ca profesori personalități cu o temeinică pregătire științifică: Ipolit Tarnavschi, profesor de limba română și director al Școlii Normale pentru un scurt timp, se afirmă ca filolog și este chemat la Cluj să lucreze la *Dicționarul limbii române*; Alois Grigorovici, profesor de istorie, cu un doctorat la Paris, director o vreme al școlii; Emil Goraș, profesor de limba română, recunoscut prin severitatea sa; Vasile Strejac, profesor de chimie, cu o pregătire științifică la nivelul Universității din Viena; Traian Ștefureac, profesor de științe naturale, care devine ulterior profesor universitar, director al Grădinii Botanice din București și membru al Academiei Române. Un loc aparte în galeria profesorilor străluciți de la Școala Normală din Cernăuți îl ocupă Laurențiu Tomoiagă, director al școlii multă vreme și profesor de științe naturale, unul dintre traducătorii lui Eminescu, căruia adolescentul de la Sucevița îi datorează cea dintâi inițiere în poezia eminesciană.

În iunie 1943, Dimitrie Vatamaniuc susține „examenul ferial” la Cernăuți, împreună cu absolventele de la Școala Normală de Fete din Cernăuți și absolvenții Școlii Normale de Băieți de la Șendriceni, fiind clasificat primul pe Centru, cu media 9,44, și al 18-lea pe țară. În septembrie 1943 susține examene de diferență pentru clasele V–VIII la Liceul „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți. La Cernăuți, își trece și examenul de bacalaureat ca absolvent al Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi” din Rădăuți, tot în septembrie 1943, fiind clasificat al nouălea din cei o sută de candidați reușiți, fapt care îi conferă dreptul de a-și continua studiile în învățământul superior.

În Bucovina, în marele oraș cultural de pe Prut, fostă capitală a provinciei, Dimitrie Vatamaniuc își face o cultură generală temeinică. Viața de internat, ca

³ *Registrul de stare civilă pentru decedați pe anul 1961, 1962, 1963, 1964, 1965, 1966, 1967*, vol. I, de asemenea nepaginat, al Sfatului Popular al Comunei Sucevița, raionul Rădăuți, consemnează însă în *Actul de deces nr. 2*, din 17 februarie 1967, mai multe informații: Vatamaniuc Ioan, fiul lui Vatamaniuc Onufrei și Vatamaniuc Elena, născut la 27 august 1897 în Sucevița, de naționalitate română și cetățenie română, decedat la 17 februarie 1967 în Sucevița. Cauza morții: insuficiență cardiacă acută, miocardită cronică. Decesul este declarat de către Vatamaniuc Trandafir. Pe verso al aceleiași file, *Actul de deces nr. 3*, din 13 martie 1967, consemnează: Vatamaniuc Iustina, fiica lui Cazac Ifrim și Cazac Melania, născută la 19 iunie 1898 în Sucevița, de naționalitate română și cetățenie română, decedată la 12 martie 1967. Cauza decesului: hemoragie digestivă, pemfigus, ulcer gastric. Decesul este declarat tot de către Vatamaniuc Trandafir.

pretutindeni în epocă, este austeră. Pregătirea școlară se desfășoară după un program strict, cu plimbări zilnice la Dominic, loc încântător, oferind o priveliște impresionantă asupra Văii Prutului, plimbări ce se desfășoară, ritualic, la anumite ore și câteva învoiri duminică. Conducerea școlii este însă înțelegătoare și sprijină frecventarea spectacolelor de teatru, organizate pe grupe de elevi, precum și participarea la conferințele susținute la Teatrul Național „Vasile Alecsandri” de personalități ale literaturii și culturii naționale. De neuitat pentru tinerii liceeni rămân conferințele susținute aici de Ionel Teodoreanu și Nichifor Crainic, prezența publicului cernăuțean de Ipolit Tarnavschi. Tot la Teatrul Național, se organizează manifestările cultural-artistice pregătite de liceeni, sub îndrumarea renumitului profesor de muzică Alexandru Zavulovici⁴.

La Cernăuți, în ultimii ani de Școală Normală, se produce debutul literar al lui Dimitrie Vatamaniuc. Sub îndrumarea profesorului Ilie Mandiuc, publică nuvela *Între primari* în mai multe numere ale ziarului „Bucovina” (iulie–decembrie 1943). În paginile acestuia, ulterior în „Bucovina literară” și în „Revista Bucovinei”, continuă colaborarea cu proză scurtă și versuri, semnându-se cu pseudonim.

⁴ Cernăuți, atestat documentar pentru prima oară în actul de privilegiu acordat de Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei, negustorilor din Leov (8 octombrie 1408), capitala Ducatului Bucovina (1861–1918), oraș cosmopolit, recunoscut în lumea întreagă prin strălucitoarea sa viață socială, economică și cultural-artistice de până în 1938, orașul copilăriei și adolescenței unei elite multietnice strălucitoare a umanității (români, germani, evrei, ruteni, polonezi, armeni), a devenit un mit în istoria modernă și contemporană a locului. Evenimentele declanșate prin punerea în aplicare a prevederilor din protocolul adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov, din 23 august 1939, îi afectează dramatic existența. Evacuarea și refugiul românilor, repatrierea germanilor, deportările masive în U.R.S.S., războiul și comunizarea consfințesc sfârșitul inexorabil al epocii sale de înflorire, printr-o adevărată „tragedie europeană pentru mai multe generații”. În cadrul manifestărilor organizate la Cernăuți, cu ocazia centenarului nașterii academicianului Radu Grigorovici, în perioada 27–30 septembrie 2011, cântecul interpretat în Sala Roșie a Universității Naționale „I. Fedkovic”, fosta Reședință Mitropolitană, de Carolina Jitaru, *Colind pentru Țara Fagilor*, pe versurile lui Grigore C. Bostan, m. o. al Academiei Române, învederează destinul său vitreg, privit din perspectiva comunității românilor de aici, trăind de multe decenii sub „teroarea istoriei”: „În prag de Anul Nou zăpezi cu ploaie / frământă lutul istovit de sete / Și curg pe fața ta două șuvoaie / de lacrimi negre – Prutul și Siretul. // În prag de Anul Nou atâta ceață / s-a grămădit la geamuri, ca-n zăvoi, / de nu mai vezi nici ochi de cer, nici față / și umblă-n mască Iuda printre noi... // Treizeci de arginți azi prețul nu vă pare / prea mic? Mai scoateți zâmbetele-n prag... / Cum credeți, mâine, cât va cere oare / pe-acest veșmânt al codrilor de fag?... // Va cere însutit numai valută / sau poate și urări de Anul Nou? / Va cere numai lacrima căzută / pe flori sau și cununa de erou?... // Colinde mai avem spre înălțare / la cerul nostru ud și tulburat? / Să se reverse iar belșug și soare / pe-acest pământ atât de-nstrăinat... // Mai curățim și plugul de rugină? / Mai aruncăm jăratice la plăvani? / Să tragă brazda-n spini, la rădăcină, / pe unde n-am arat de-atâția ani... // Nu s-a pierdut sămânța cea curată / cu pleava ridicată-n slăvi de vânt? / Veniți, copii, cu fața luminată / de grâul semănat pe-acest pământ! // Și steaua cea de taină peste frunzi / va străluci cu raza mântuirii? / Copacii goi ca niște cruci sub munți / prin ceață parcă intră-n cimitire... // În prag de an pe cerul greu ca lutul / poate vreun semn mai bun s-a arătat? / Nisipurii negre duce-n țară Prutul / și dincolo Siretul, revărsat...” Vezi și Grigore Bostan, *op. cit.*, p. 3–4.

Începând din 1943, Dimitrie Vatamaniuc urmează cursurile Facultății de Litere și Filosofie de la Universitatea din Cluj, aflată în refugiu la Sibiu (1943–1944) după Dictatul de la Viena, impus României în 1940. Audiază aici cursurile lui Lucian Blaga, D. D. Roșca, Liviu Rusu, Ștefan Pașca, Umberto Cianciolo, Silviu Dragomir, Fl. Ștefănescu-Goangă, Onisifor Ghibu, Gheorghe Giuglea, Ioachim Crăciun, Romulus Câdea, Alexe Procopovici, ultimul, venit de la Cernăuți, la chemarea lui Sextil Pușcariu, să preia conducerea Muzeului Limbii Române. La severa școală a spiritului transilvănean, studentul din Bucovina face mai multe specializări: *Istoria literaturii române vechi* (cu profesorul Ștefan Pașca), *Istoria literaturii române moderne* (Dimitrie Popovici), *Literatura Transilvaniei* (Ion Breazu), *Istoria românilor* (Ioan Lupaș), *Seminarul pedagogic* (D. Todoran). Specializarea principală este însă *Istoria literaturii române moderne*, în cadrul căreia își trece licența în 1947 sub îndrumarea lui Dimitrie Popovici.

După absolvirea facultății, în septembrie 1947, Dimitrie Vatamaniuc se înscrie la doctorat, la profesorul Dimitrie Popovici, cu teza *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*. Sub îndrumarea profesorului clujean, elaborează prima lucrare științifică dedicată prozei lui Eminescu, moment care marchează orientarea sa în istoria literară. Reforma din învățământ (1948) îl împiedică însă în susținerea doctoratului. Funcționează ca profesor de limba română la Liceul „Andrei Mureșanu” din Dej (1947–1953). Aici se căsătorește, la 25 septembrie 1949, cu Lucia-Silvia Olaru. La 4 august 1950, în familia lor se naște Magdalena. Pentru un scurt timp, în vara anului 1952, D. Vatamaniuc este redactor la „Almanahul literar” din Cluj, revistă lunară de cultură.

În 1953, D. Vatamaniuc se înscrie, prin concurs, la doctorat, la Institutul de Istorie Literară și Folclor. Începând din octombrie 1953, este aici, timp de trei ani, aspirant cu frecvență, după care, la 1 noiembrie 1956, este numit cercetător științific principal, prin decizia președintelui Academiei R.P.R., fiind confirmat definitiv pe post în februarie 1957. Aici beneficiază de îndrumarea ilustrului critic și istoric literar George Călinescu, bucurându-se de aprecieri elogioase, așa cum rezultă din raportul acestuia, întocmit în 1957: „D. Vatamaniuc a luat parte, în anii pregătitori ai dizertației de aspirantură, la toate lucrările Institutului nostru, fiind prezent la ședințele de sâmbătă, urmărind cercetările colectivelor și chiar colaborând la ele, participând la dezbateri din toată claviatura de preocupări a Institutului, ideologie literară, literatură universală, literatură română, folclor. De asemenea, ne-a însoțit în toate excursiile științifice pe teren. Serios, muncitor, leal și om de caracter, cu convingeri democratice sincere și trainice, dar neferindu-se a-și spune constant punctul său de vedere, D. Vatamaniuc a știut să profite în mijlocul nostru și azi, încadrat în schema Institutului, avem în el un colaborator prețios. Sub numele de D. Drumaru este un prozator cu frază

cumpătată și plină de culoarea nord-moldovenească și această însușire verbală conferă lucrărilor și intervențiilor sale o notă de înțelepciune și dignitate”⁵.

În februarie 1954, familia Vatamaniuc se mută la București.

La 12 februarie 1957, D. Vatamaniuc își susține doctoratul cu teza *Ioan Popovici Bănățeanul și lumea meseriașilor*, o „lucrare remarcabilă”, aducând „sub aspect informativ rezultate definitive”, „o operă solidă de pus de azi înainte în biblioteca noastră literară”, potrivit aprecierii ilustrului său îndrumător științific⁶.

După această dată, D. Vatamaniuc este lector la Universitatea din București (1957–1961), bibliotecar la Biblioteca Centrală Universitară (1961–1964), redactor, șef de secție la Centrul de Documentare Științifică al Academiei R.P.R./R.S.R. (1964–1970), redactor la Centrul de Documentare și Informare în Științele Sociale și Politice al Academiei de Științe Sociale și Politice a R.S.R. (1970–1974)⁷, cercetător științific la Institutul de Istorie și Teorie Literară „George Călinescu” (1974–1975), de unde, odată cu „integrarea învățământului cu cercetarea și producția”, ajunge cercetător la Muzeul Literaturii Române, în ale cărui state de funcțiune se află până în 2001⁸.

⁵ Dimitrie Vatamaniuc, Constantin Hrehor, *Convorbiri sub scara cu îngeri*, Cuvânt-înainte: acad. Eugen Simion, Iași, Editura Timpul, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (33), 2010, p. 292.

⁶ *Ibidem*, p. 285, 291.

⁷ Prin *Hotărârea nr. 527*, din 12 iunie 1970, a Consiliului de Miniștri al R.S.R., Centrul de Documentare Științifică al Academiei R.S.R. este preluat de Academia de Științe Sociale și Politice (ASSP), înființată la 17 martie 1970, prin *Decretul 121*, devenit *Legea nr. 18/1970*, ca „for” unic care „organiza, îndruma și coordona întreaga activitate de cercetare în domeniul științelor sociale” din țară. Articolul 4 al acestei hotărâri precizează: „Se înființează Centrul de documentare și informare în științele sociale și politice al Academiei de Științe Sociale și Politice a Republicii Socialiste România, ca unitate bugetară, prin preluarea de la Centrul de documentare științifică al Academiei Republicii Socialiste România a personalului și a mijloacelor materiale aferente redacțiilor din domeniul științelor sociale și umane”. Articolul 2 precizează că „institutele și centrele de cercetare în domeniul științelor sociale și politice trec din subordinea Academiei Republicii Socialiste România în subordinea Academiei de Științe Sociale și Politice”. În *Anexa 1*, sunt menționate cele 31 de institute și centre de cercetare științifică din întreaga țară supuse transferului. Vezi *Hotărârea nr. 527*, din 12 iunie 1970, a Consiliului de Miniștri al R.S.R., la adresa: lege5.ro/.../hotararea-nr-527-1970-privind-aprobarea-statutului-academi... Pentru alte informații pe această problemă, vezi și www.arhivelenationale.ro/.../Inventar%20ASSP-%20anii%201970-1978... (accesare online la 26 ianuarie, 10 și 12 august 2015) și www.iicr.ro/index.html?lang=ro§ion.../pro...stefan_gheorghiu (accesare online la 26 ianuarie, 10 august 2015).

⁸ Pentru un spor de înțelegere a realităților unei epoci tumultuoase și de cunoaștere a destinului acestui vlăstar al Bucovinei „subt vremi”, vezi, între altele, câteva surse: Mircea Grigoroviță, *Dimitrie Vatamaniuc la o aniversare*, în „Iconar”, serie nouă, Rădăuți, anul I, nr. 2–3, mai–septembrie 1995, p. 2–9; Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866–2003. Dicționar*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, cu un cuvânt-înainte de academician Eugen Simion, președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică–Editura Academiei Române, 2003, p. 838; Aurel Sasu (coordonator), *Dicționarul biografic al literaturii române DBLR*, II (M–Z), [Pitești], Editura Paralela 45, Colecția „Marile dicționare «Paralela 45»”, 2006, p. 791; S[tancu] I[lin], *Dimitrie Vatamaniuc*, în

Alexandru Oprea, succesorul lui Perpessicius la conducerea Muzeului Literaturii Române, formează un colectiv de cercetare alcătuit din Dimitrie Vatamaniuc, Petru Creția, Eugenia Oprescu, Anca Costa-Foru, care să încheie *Ediția Eminescu*, până în 1989, la centenarul morții poetului. Acest colectiv, condus de Dimitrie Vatamaniuc, adoptă proiectul Perpessicius de editare a operei lui Eminescu (din care se publicaseră șase volume, cuprinzând poezia și literatura populară, în perioada 1939–1963) și tipărește, până în 1993, volumele VII–XVI, dată când se încheie editarea integralei eminesciene, realizare de excepție patronată de Academia Română⁹, „una dintre cele mai îndrăznețe inițiative editoriale românești”: *Opere*, VII, *Proza literară* (1977); *Opere*, VIII, *Teatru original și tradus. Traducerile de proză literară. Dicționarul de rime* (1988); *Opere*, IX, *Publicistica, 1870–1877* (1980); *Opere*, X, *Publicistica, 1 noiembrie 1877–15 februarie 1880* (1989); *Opere*, XI, *Publicistica, 17 februarie–31 decembrie 1880* (1984); *Opere*, XII, *Publicistica, 1 ianuarie–31 decembrie 1881* (1985); *Opere*, XIII, *Publicistica, 1882–1883, 1888–1889* (1985); *Opere*, XIV, *Traduceri filosofice, istorice și științifice* (1983); *Opere*, XV, *Fragmentarium. Addenda ediției* (1993); *Opere*, XVI, *Correspondență. Documentar* (1989).

Precizarea făcută de Petru Creția (1927–1997) în legătură cu activitatea lui D. Vatamaniuc în colectivul de editare a ediției integrale Eminescu trebuie reținută mai ales de către generațiile noastre mai tinere de cercetători: „Prezența lui D. Vatamaniuc a fost providențială: cunoașterea amănunțită a autorului și a epocii, îndelungata experiență a manuscriselor eminesciene, echilibrul și pătrunderea judecăților sale, tenacitatea și hărnicia lui, o disciplină de fier a muncii zilnice,

Eugen Simion (coordonator general), *Dicționarul general al literaturii române*, vol. VII (Ț–Z), București, Editura Univers Enciclopedic, 2009, p. 199–200. Vezi și [www.crispedia.ro/Dimitrie Vatamaniuc](http://www.crispedia.ro/Dimitrie_Vatamaniuc) (accesare online la 10 aprilie, 17 iunie și 11 august 2015); [https://ro.wikipedia.org/wiki/Academia Română](https://ro.wikipedia.org/wiki/Academia_Rom%C3%A2n%C3%A2) (accesare online la 26 ianuarie, 12 august 2015); Mihai-Dinu Gheorghiu, *Intellectualii în câmpul puterii. Morfologii și traiectorii sociale*, Iași, Editura Polirom, Colecția „Plural M”, Seria „Idei contemporane”, 2007, p. 11, 95–97; Iordan Datcu, *Academia de Științe Sociale și Politice. Contribuții documentare*, în „Cultura”, săptămânal editat de Fundația Culturală Română, serie nouă, București, anul V, nr. 37 (342), 22 septembrie 2011, p. 13. În articolele biobibliografice menționate, precum și în materialele postate pe Internet, persistă, din păcate, neclarități și erori de informare pe această temă. „Timp de două decenii – scrie Iordan Datcu în articolul citat mai sus –, [Academia de Științe Sociale și Politice a R. S. România] și-a desfășurat activitatea (1970–1989) paralel cu Academia R. S. România, pe care a subminat-o permanent. Despre aceasta nu s-a scris și nu s-a vorbit după desființarea ei, odată cu Revoluția din decembrie 1989. [...] N-am citit, în ultimele două decenii, amintiri sau simple însemnări despre defuncta academie, scrise de membri ai ei. Rămâne ca de acum încolo să se scrie istoria fostei academii”.

⁹ Vezi și D. Vatamaniuc, *De la începuturi până în prezent*, în „Revista de istorie și teorie literară”, București, anul XVII, nr. 2, aprilie–iunie 1994, p. 131–135. Colectivul format la început se lărgește în cursul anilor prin cooptarea altor cercetători: Oxana Busuioceanu, Simona Cioculescu, Aurelia Creția, Claudia Dimiu, Ileana Rațiu și Alexandru Surdu, iar Georgeta Mitran, care a lucrat și cu Perpessicius, își valorifică „bogata experiență de editor” în activitatea de redacție.

smerenia cu care accepta soluțiile care veneau din afara ariei sale specifice de competență, capacitatea de a rezista oricăror adversități au făcut din el un coechipier admirabil, iar voința sa neabătută a făcut posibilă ducerea la bun capăt a lucrărilor. [...] Singura responsabilitate pe care nu mi-am asumat-o într-o măsură hotărâtoare a fost aceea a stabilirii paternității articolelor de presă, sarcină care i-a revenit în chip firesc, ca fiind cel mai competent în materie de publicistică a epocii, lui D. Vatamaniuc”¹⁰.

Pentru elaborarea edițiilor Eminescu și Slavici, D. Vatamaniuc întreprinde călătorii de documentare la Viena (1979, 1983) și Paris (1985, 1987), investigând fondurile Bibliotecilor Naționale din cele două metropole europene. La Viena îl cunoaște pe profesorul Helmuth Frisch, șeful Catedrei de Romanistică de la Universitatea din Bochum, pe care îl cooptează la elaborarea ediției Eminescu pentru partea germană a lucrărilor de editare. Colaborarea cu Universitatea din Bochum, la care eminescologul Dimitrie Vatamaniuc este invitat de mai multe ori, se dovedește importantă și deosebit de rodnică. La stăruința sa, profesorul Helmuth Frisch înființează o grupă de studiu, în cadrul căreia studenții germani învață limba română și, ulterior, participă la un Seminar Eminescu în Bucovina (1995). La Universitatea din Bochum profesorul Helmuth Frisch organizează cea mai bună Bibliotecă Eminescu din Germania, trece pe calculator manuscrisele lui Eminescu și publică textele germane (1999). În Germania, Dimitrie Vatamaniuc susține conferințe consacrate lui Lucian Blaga, o „revelație pentru publicul german”, indianismului din opera lui Mihai Eminescu (1989) și destinului comunității germane din Bucovina (1997)¹¹.

Remarcabila operă de cercetător științific, istoric literar și editor a lui Dimitrie Vatamaniuc acoperă câteva domenii în care contribuțiile sale sunt de referință. Aici, trebuie citate, în primul rând, monografiile: *Ioan Popovici Bănățeanul*, București, 1959, 216 p., ediția a II-a, Timișoara, 2005, 264 p.; *G. Coșbuc. O privire asupra operei literare*, București, 1967, 184 p.; *Ioan Slavici și lumea prin care a trecut*, București, 1968, 618 p.; *Ioan Slavici. Opera literară*, București, 1970, 306 p.; *Ion Agârbiceanu*, București, 1970, 176 p.; *Publicistica lui Eminescu 1870–1877*, Iași, 1975, 416 p.; *M. Eminescu. Manuscrisele, jurnal al formării intelectuale și al lărgirii orizontului științific. Laborator și creație. Instrument de lucru*, București, 1988, 374 p.; *M. Eminescu. Contribuții*

¹⁰ Petru Creția, *Testamentul unui eminescolog*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 9. Vezi și la adresa: <https://ro.scribd.com/doc/.../Petru-Cretia-Testamentul-Unui-Eminescolog> (accesare online, 10 aprilie 2015).

¹¹ Pentru aceasta, dar și pentru alte probleme, cu o prezentare în cadrul întregii sale activități, vezi și Vasile I. Schipor, *Dimitrie Vatamaniuc la a 85-a aniversare a nașterii sale*, în volumul *Bucovina istorică. Studii și documente*, Cuvânt-Înainte de D. Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (22), 2007, p. 401–406. Aici se (re)publică și șase dintre creațiile sale în versuri, p. 406–408. Documentarul de aici apare, mai întâi, în „Bucovina literară”, serie nouă, Suceava, anul XV, nr. 10–11 (176–177), octombrie–noiembrie 2005, p. 21–23.

documentare, Galați, 1992, 280 p.; *Eminescu și Transilvania*, Cluj-Napoca, 1995, 240 p.; *Publicistica lui Eminescu 1877–1883, 1888–1889*, București, 1996, 314 p.; *Caietele Eminescu. Mitologie și document*, București, 1998, 99 p.; *Lucian Blaga. Contribuții documentare*, București, 1999, 263 p.

Studiilor monografice elaborate de D. Vatamaniuc li se adaugă biobibliografiile: *Ioan Slavici*, București, 1973, 516 p. (în colaborare); *Ion Agârbiceanu*, București, 1974, 660 p.; *Lucian Blaga*, București, 1977, 814 p.; *Tudor Arghezi*, vol. I–II, București, 2005, 866+648 p.

Ca și în cazul monografiilor, lista edițiilor îngrijite de Dimitrie Vatamaniuc este consistentă. Dintre acestea, amintim: G. Călinescu, *Avatarii faraonului Tlă*, Iași, 1979; Ioan Slavici, *Opere*, vol. I–XIV, București, 1967–1987; M. Eminescu, *Opere*, vol. VII–XVI, București, 1977–1993; M. Eminescu, *Icoane vechi și icoane nouă*, București, 1996; M. Eminescu, *Răpirea Bucovinei*, București, 1996; *Basarabia – pământ românesc samavolnic răpit*, București, 1997; M. Eminescu, *Sfântul pământ al Transilvaniei*, București, 1997; M. Eminescu, *Corespondența*, I–III, București, 1997–1998; M. Eminescu, *Românii din afara granițelor țării*, București, 1998; M. Eminescu, *Chestiunea evreiască*, București, 1998; M. Eminescu, *Statul*, I–II, București, 1998–1999; M. Eminescu, *Proză*, București, 1999; M. Eminescu, *Opere*, I–III, București, 1999; Mihai Eminescu, *Opere*, IV–V, București, 2000; I. Slavici, *Opere*, vol. I–II, București, 2000; Mihai Eminescu, *Opera dramatică. Lucrări originale*, București, 2001; Ioan Slavici, *Opere*, I–VII, București, 2001–2003; Ioan Slavici, *Mara*, București, 2002; Mihai Eminescu, *Traduceri literare*, București, 2002; *Corespondența lui Eminescu cu Veronica Micle*, București, 2003; Mihai Eminescu, *Poezii*, București, 2004; Teodor Balan, *Istoria teatrului românesc în Bucovina istorică*, București, 2005; Titu Maiorescu, *Opere*, vol. I, *Critice*, vol. II, *Traduceri. Încercări literare*, București, 2005 (în colaborare); Titu Maiorescu, *Opere*, vol. III, *Discursuri parlamentare (1866–1899)*, vol. IV, *Discursuri parlamentare (1900–1913)*, București, 2006 (în colaborare); *Claudiu Isopescu, mesager al spiritualității românești în Italia*, I. *Corespondență (1926–1942)*, București, 2006 (în colaborare); Teodor Balan, *Die Geschichte des deutschen Theaters in der Bukowina 1825–1877/Istoria teatrului german în Bucovina 1825–1877*, București, 2007 (în colaborare); Dimitrie Onciul, *Scrieri despre Bucovina, Transilvania și lexicografice*, București, 2008 (în colaborare); Ioan Slavici, *Opere*, X, *Publicistică social-democrată. Problema națională. Memorandumul*, București, 2012, 1301 p. (în colaborare); *Eminescu în ediții integrale*, București, 2013, 235 p. (în colaborare).

De-a lungul timpului, Dimitrie Vatamaniuc semnează prefețe la unele lucrări fundamentale, articole și studii în publicații colective. Dintre acestea: Valeriu Braniște, *Oameni, fapte, întâmplări*, Cluj-Napoca, 1980; Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I–II, București, 1996; Radu Grigorovici, *Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice*, București, 1998; Helmuth Frisch, *Sursele germane ale creației eminesciene*, I–II,

București, 1999; Balthasar Hacquet, *Recentele călătorii fizico-politice ale lui Hacquet în anii 1788 și 1789 prin Munții Dacici și Sarmatici sau Carpații Nordici*, Rădăuți, 2002; *Drama lui Eminescu și legislația vremii*, în „Semnele timpului”. Publicație pentru cazuri extraordinare, [București], nr. 3–5, 2002; *Corespondența lui Lucian Blaga și editorii ei în cursul anilor*, în volumul colectiv *Meridian Blaga*, Cluj-Napoca, 2002. Tot aici menționăm și contribuția sa la realizarea unei lucrări de interes, referitoare la o „problemă importantă și de actualitate”, dar, din păcate, cu o circulație restrânsă: Ion Gherman (redactor coordonator), *Românii din jurul României*, București, Editura Vremea, Colecția „Fapte, idei, documente” (FID), 2003, 608 p., unde semnează un material de sinteză în Capitolul I, *Românii de peste hotarele din nord: Viața culturală și literară în Bucovina*, p. 74–82, fapt omis, de cele mai multe ori, în lucrările noastre biobibliografice¹².

Între lucrările elaborate și publicate după 1989, un loc aparte îl ocupă volumul *Bucovina între Occident și Orient. Studii și documente*, Cuvânt-înainte de acad. Ștefan Ștefănescu, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (20), 2006, 688 p., lucrare pregătită pentru tipar la Rădăuți de către un colectiv coordonat de Vasile I. Schipor, secretarul științific al Centrului pentru Studiarea Problemelor Bucovinei al Academiei Române-Filiala Iași. Studiile și documentele referitoare la Bucovina, reunite aici, sunt rodul muncii de cercetare din perioada 1990–2005, publicate în diverse periodice. Acestea privesc o mare diversitate de probleme: Bucovina și bucovinenii, destinul unei străvechi provincii românești, personalități bucovinene, mișcarea culturală bucovineană (1860–1944), mesageri ai spiritualității românești în Occident, cercetarea științifică privind Bucovina astăzi.

Foc în satele de sub munți. Poeme și proze, Cu o confesiune de Dimitrie Vatamaniuc, Prefață de Aurel Buzincu, Ediție, bibliografie și notă de Constantin Hrehor, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2012, 348 p., cuprinde restituiri ale unor opere de tinerețe (versuri și proză scurtă), „o însumare târzie a activității literare din tinerețe a editorului, bibliografului și istoricului literar”, scrieri „recuperate din publicațiile vremii”, cum precizează editorul bucovinean, originar și el din Sucevița.

Aici se retipăresc texte diverse.

Capitolul *Nu mai am pentru cântec vreme*, p. 21–46, reunește 25 de creații în versuri („poezii din presă”), toate, documente ale unei vârste, cea a tinereții, consumate sub semnul zborului, într-un timp marcat de război, refugiu și de comunizare a țării (1943–1950): *E toamnă*, p. 22; *Rondelul cocorilor ce pleacă*,

¹² Cartea, lucru rar în România de după evenimentele din 1989, are prețul inscripționat: 240 000 lei vechi, dar nu și tirajul în care a fost tipărită. În câte exemplare va fi ajuns acest instrument de lucru util în comunitățile românești din jurul Patriei istorice, în câte case de învățători, profesori, preoți, scriitori, ziariști și studenți români, interesați de cunoașterea culturii naționale, nimeni nu ne poate spune, faptul acesta reprezentând, din păcate, o caracteristică a difuzării cărții românești în comunitățile noastre din Ucraina (în mod deosebit) de peste două decenii încoace.

p. 23; *Scrisoare din depărtare*, p. 24; *Rânduri pentru tine, mamă...*, rondel, p. 25 („Scriu și-acum ca-n toate primăverile trecute / Cuvinte calde, rânduri multe pentru tine, mamă. / Cum aș vrea ca nimeni să nu le ia în seamă, / Să nu le citească nimeni, să nu le-asculte. // Să le citești numai tu sub crengile-nflorite / Și fața arsă să ți-o pleci cucernică-n năframă. / Scriu și-acum ca-n toate primăverile trecute / Cuvinte calde, rânduri multe pentru tine, mamă. // Să-ndosești și scrisoarea asta după vechea ramă, / Nu vreau să afle nimeni cum o duc departe. / Știu că te gândești mereu la mine, mamă, / Dar iartă-mă că rândurile mele sunt așa de triste. // Îți scriu și-acum ca-n toate primăverile trecute”); *Scrisoare, în refugiu*, p. 26¹³; *În poarta de la drum*, rondel, p. 27 („În poarta de la drum, tata a dăltuit o cruce mare / Și palmele aspre i-au sângerat adânc și greu, / Purta, sub pleoape ude și-amorțite, destrămare. / Plângea. Își întoarse ochii să nu-l vadă și eu. // I se împietriseră în colțul gurii desnădejdi amare, / Iar obrazii i se scăldau în ape tulburi de curcubeu. / În poarta de la drum, tata a dăltuit o cruce mare / Și palmele aspre i-au sângerat adânc și greu. // Dus pe gânduri, am stat lângă el privind mereu: / – De ce faci, tată, crucea asta când ne urci în care? / – Plecăm în pribegie și lăsăm stăpân pe Dumnezeu! / Lacrimile mi-au căzut, în așchi[i]le de lemn, muștrare. // În poarta de la drum, tata a dăltuit o cruce mare”); *O, minune!*, p. 28 („Zăriștea, boieri, ne spune / Stea suită-n ram de cer – / Flori de lună și de ger / În fereastra noastră pune, / O, minune! O, minune! // Jăruire sfântă să-ncunune, / Neîntinată găzdui Maria; / Lângă albe turme, bucuria, / Vin păstorii să și-o sune, / O, minune! O, minune! // Prunc cu gene de cărbune, / Mânuri goale de zăpadă; / Peste iesle tind să vadă / Boturi umede și bune, / O, minune! O, minune! // Stea pe cer iar apune. / Aur, smirnă și tămâie / Lângă fruntea lui rămâie, / Floarea albă să v-adune, / O, minune! O, minune!”); *Cină în alt ev*, p. 29 („Osteniți și mai mulți de fiecare dată / Înserăm în preajma vetrelor străbune / Și la focuri cu lumina tremurată / Veghem lângă blide cenușii de lut, / Lângă lungi ștergare cu-aburită pâne, / Lângă ulcioare cu plinul ne-nceput. // Stăpâni doar îngerii și focul peste vetre... / Ne-nchinăm cu străbunii pentru cină / Subt aceleași zări și-aceleași pietre – / Vremea-i fără grabă, fără-ndemn, / Și-n blide, cumpeniți peste lumină, / Lovim rar, cu linguri mari de lemn”); *Aud cum crește cucuruzul*, p. 30; *Aurul poemei*, p. 31 („Aurul poemei nu s-alege singur. / Stai pe-o piatră în soare, primăvara. / Firul ierbii crește, se desface-n mugur, / O furnică-și duce spre mușuroi povara. / Privești. Asculți. Se clatină pădurile, / Apele ies de sub pământ limpezi și reci, / Șerpuiesc la deal, la vale cărările, șurile. / Auzul spre care cântec ți-l pleci? // Aurul poemei nu s-alege singur... / Brăzdează-n țărini adânc plugarii... / Asemeni lor cu pasul măsurat și rar / S-așternem în brazda versului cuvântul / Și semnele din file să rodească nesfârșit grânar”); *Mi-s dragi lucrurile casei mele*, p. 32 („Mi-s dragi lucrurile casei mele, / Înserare, ce-n pridvor te-aduni. / Mi-s dragi. Vânturi aspre, grele / Se

¹³ În textul publicat în „Revista Bucovinei”, Timișoara, anul III, nr. 7, iulie 1944, p. 250, titlul poeziei este, totuși, *Scrisoare*. De altfel, cum putem remarca lesne, în textele din acest volum sunt destule greșeli, de toate felurile și nepermise, nicăieri, în lucrarea de realizare a unei ediții de acest fel.

frământă câteodată-n pruni. // Mi-s dragi lucrurile casei mele, / Cărțile din preajmă, iubirile, tristețile. / Oamenii biruiți se mai întorc la ele / Și-așteaptă, albe, să-i culeagă diminețile”); *Fumegă toamna*, p. 33; *Cresc umbrele-nserării...*, p. 34; *Destin*, p. 35; *Pândă*, p. 36; *Pământule, cum vei arde!*, p. 37; *Ne moare cuvântul*, p. 38 („Ne moare cuvântul pe buze, / Cântăreți fără azi, fără mâne. / Vremuri. Pe vetrele cu spuze / Zac vechile unelte pentru pâne / Și noi slujim cu altele străine / Fratelui ce pleacă, dușmanului ce vine. // Cuvintele ni-s pururi nerostite, / Ziduri mari ne străjuie, de fier, / Auzim pe-aproape tropot de copite / Și nădejtile toate se destramă, pier. / Un tremur, de moarte, ne cuprinde... / Cine ne cumpără, cine ne vinde? // Sclipesc stelele în luciul apei – / Oștiri ciudate bat pământul. / Veac! Nu se râde, nu se plânge... / Cine ne cumpără, cine ne vinde?”); *Spital*, p. 39; *Se dărâmă nădejtile...*, p. 40; *Nu mai am pentru cântec vreme...*, p. 41; *Toamna, pădurile țării...*, p. 42; *Frate, nu mai sta-ndosit*, p. 43; *Poem pentru orașele mărunte*, p. 44; *Veche ilustrată*, p. 45; *Epitaf*, p. 46¹⁴.

Capitolul *Foc în satele de sub munți*, p. 47–338, cuprinde în primul rând 12 „proze din presă”: *Între primari*, p. 48–56; *Domnul...inginer-șef*, p. 57–59; *Cu bruma toamnelor în plete...*, p. 60–61; *Pentru ce trag clopotele?*, p. 62–63; *La o cârciumă în mahala*, p. 64–65; *Vecinii lui Ioniță*, p. 66–77; *Schimb de experiență*, p. 78–104 (debutul editorial al autorului: București, 1952); *Moara fără stăpân*, p. 105–131 (în volum: București, 1953); *Foc în satele de sub munți*, p. 132–151; *Drum nou sub pământ*, p. 152–239; *Subiect de nuvelă*, p. 240–282 (în volum: București, 1956); *Prietenie nouă*, p. 283–301. Alte cinci texte, rămase în manuscris, se publică aici pentru prima oară: *A înflorit liliacul*, p. 302–303; *Valiza*, p. 304–311; *Cum poți da cinstea pe rușine sau Poveste cu întâmplări despre un om nevoiaș*, p. 312–318; *Drum la Valea Mărului*, p. 319–328; *Unchiul Dădă*, p. 329–338.

Exceptând studiul introductiv, p. 5–15, *Confesiunea* autorului, p. 17–19, volumul se situează însă departe de exigențele unei ediții critice, ignorând, din păcate, paradigma epocii pe care o acoperă textele (1943–1956), critica filologică (utilizatorul de astăzi, cu rarissime excepții, nu are posibilitatea, de exemplu, să cunoască „textul de bază” al fiecărei creații incluse aici), cronologia de istorie literară corespunzătoare, referințele critice, excerptate din publicațiile vremii, precum și un corpus de anexe, care, prin facsimile, să aducă lucrării un spor de plusvaloare.

¹⁴ Unele dintre aceste creații de tinerete, risipite în publicații apărute la Cernăuți, Timișoara și Cluj, au mai fost publicate în câteva periodice din Bucovina după 1992 (Rădăuți, Suceava) ori chiar în volum (2007). Editorul nu menționează însă acest lucru nicăieri. Două texte, menționate în *Bibliografie*, p. 339, între creațiile publicate: *Mi-s dragi oamenii muncii* („Lupta Ardealului”, anul V, nr. 893, 18 iulie 1949, p. 3) și *Mă întâlnesc cu prietenul meu cizmarul* („Contemporanul”, nr. 144, 8 iulie 1949, p. 3), nu sunt reproduse în volum. Nici despre acestea nu se face nicăieri vreo mențiune.

Memorialistica lui D. Vatamaniuc, publicată la Suceava, în „Bucovina literară”, începând cu anul XIV, nr. 1–2 (155–156), ianuarie–februarie 2004¹⁵ și până în anul XXI, nr. 8–9 (234–235), august–septembrie 2010, multă vreme în cadrul unei rubrici distincte, *Rememorări*, de interes documentar, apreciată pentru „forma agreabilă”, cu „evidente calități epice”, oferind cercetărilor viitoare date și informații privind viața socială și culturală din Bucovina și România, într-o frescă amplă ce acoperă peste o jumătate de veac, este retipărită în volum: Dimitrie Vatamaniuc, Constantin Hrehor, *Convorbiri sub scara cu îngeri*, Cuvânt-înainte: acad. Eugen Simion, Iași, Editura „Timpul”, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (33), 2010, 405 + 147 p. cu anexe, volum răsplătit cu Premiul Fundației Culturale a Bucovinei (2010) și Premiul „Lucian Blaga” al Academiei Române (2012)¹⁶.

Cartea cuprinde, în această nouă formă, „o lungă confesiune”, în care „notațiile biografice” se împletesc cu „datele istorice”, înfățișând cititorului „o viață așa cum a fost”, un adevărat *bildungsroman*, în discursul căruia „vocea” memorialistului alternează cu cea a prozatorului și a istoricului. Prin marea bogăție de date și informații, dar și prin perspectiva de înțelegere a evenimentelor evocate, *Convorbiri sub scara cu îngeri* se situează între lucrările de referință ale genului de la noi, interesând istoria socială, istoria literară, genealogia, etnografia și antropologia culturii.

Excursul în universul onomasticii din Bucovina exploatează un material încă necercetat: recensămintele moldovenești din anii 1772–1773 și 1774, dar nu și registrele de stare civilă (mitricile) mai vechi de aici, registre introduse în Bucovina prin *Patentul împărațesc* din 20 februarie 1784, cu exemplare tipizate, trimise în parohii, în 1801, care aveau obligația de a le completa corect și păstra la zi, documentele fiind verificate de patru ori pe an, iar preoții găsiți vinovați de nerespectarea reglementărilor stabilite fiind pedepsiți cu „gloaba” și chiar cu

¹⁵ „Rememorările” sunt numerotate cu cifre latine și poartă fiecare câte un titlu dat de autor. Primele zece „rememorări” sunt semnate cu pseudonim: Dumitru Drumaru (într-un număr, și cu forma arhaică Drumariu, trecută probabil la tehnoredactarea computerizată, în redacție, a textului). La sfârșitul episodului publicat în anul XV, nr. 1–2 (167–168), ianuarie–februarie 2005, într-o notă, „redacția” precizează că autorul „excelentelor rememorări” este Dimitrie Vatamaniuc, care a preferat să semneze cu vechiul pseudonim „din motive care țin de modestia sa” (p. 28). De aici înainte, fiecare „rememorare” este semnată cu numele real al autorului.

¹⁶ După cum citim la sfârșitul textului propriu-zis, cartea a fost elaborată la Sucevița și Grănițești, în perioada 2007–2010. Constantin Hrehor nu menționează nicăieri, însă, apariția „rememorărilor” lui D. Vatamaniuc, mai întâi, în periodicul „Bucovina literară” de la Suceava. Într-un text, *În loc de argument. Sigiliul liniștii clasice*, p. 7–10, colocutorul-editor face referiri elogioase la „cărțurarul-instituție” D. Vatamaniuc și la „contribuțiile [sale] excepționale în jurul marilor oameni ai culturii române, Eminescu, Slavici, Blaga, Arghezi, Călinescu”, dar nu și la geneza, organizarea cărții și metodologia de lucru, cum s-ar fi convenit să o facă. Într-un prim capitol, *Sucevița, comuna natală și intrarea în istorie*, chiar în prima întrebare adresată „intervievatului” se face, însă, precizarea că scrierea se dorește a fi „o binemeritată cronică”, menită a se „adăuga la șirul de lucrări” în care D. Vatamaniuc și-a „risipit toată viața” (p. 11).

scoaterea din preoție, „în caz de persistență în greșeală”¹⁷. Un capitol aduce în discuție prezența patronimului autorului într-un spațiu mai larg, cel al Țării de Sus a Moldovei¹⁸.

¹⁷ Mihai-Ștefan Ceașu, *Bucovina habsburgică de la anexare la Congresul de la Viena. Iosefinism și postiosefinism (1774–1815)*, Iași, Fundația Academică „A. D. Xenopol”, 1998, p. 183.

¹⁸ Vezi *Onomastică, genealogie și destine*, p. 20–33. Nu găsim aici, din păcate, referiri și la frecvența numelui *Vatamaniuc* în unele sate de pe Cordun ori foste proprietate a Mănăstirii Movileștilor, devenite metoc al Schitului Mare de la Maniava, din districtul Stanislav (Pocuția), în perioada 1648–1777, unele dintre acestea locuite și de urmașii bejenarilor galițieni: Mitocu Dragomirnei, Rogojești, Cândești, Sucevița, Tereblecea, precum și în unele orașe din Bucovina: Rădăuți și Suceava, și nici la prezența numelui *Vataman*, cu varianta *Vatamanu*, în onomastica de astăzi a unor localități din Bucovina, nume scăpat – cum observăm – de modificări în actele de stare civilă, operate de unii preoți păstoriți de Daniil Vlahovici, chiriarhul Bucovinei din perioada 1789–1822, referiri care să privească numele *Vataman (Vatamanu)* într-un cadru mai larg, acoperind toată Moldova istorică. În lumea contemporană, tot mai cuprinsă de febra „americanizării Planetei”/globalizării, contribuția lui D. Vatamaniuc de aici reprezintă o frumoasă incursiune în universul genealogiei locale, chiar dacă se află uneori în contrast cu deschiderile față de abordarea problematicii din perspectiva multiculturalității, cum o face, de exemplu, *Names Encyclopedia* [Enciclopedia numelor], ce prezintă răspândirea numelor de familie pe un spațiu geografic/cultural mai larg. Aici, numele reprezentând patronimul *Vatamaniuc* este menționat în 438 de poziții, provenind din șase țări și fiind însoțit de numele de botez, consemnat după criteriul frecvenței: Republica Moldova (260), România (140), S.U.A., Rusia, Italia și Franța (sub 20). *Names Encyclopedia* ne mai oferă câteva informații interesante. Patronimul *Vatamaniuc* este înregistrat în 12 poziții, provenind din patru țări: Rusia, Canada, Argentina și S.U.A., iar *Vatamanyuk*, în 216 poziții, acestea provenind din șase țări: Rusia, Ucraina, S.U.A., Belarus, Latvia (Letonia) și Cehia. Interesantă este, în *Names Encyclopedia*, și frecvența numelor de botez în cazul acestui patronimic: Ion (11), Elena (10), Mircea (10), Vasile (9), Maria (8), Mihail (8), Silvia (8), Ecaterina (7), Constantin (7), Nicolai (7), Serghei (6), Mihai (6), Viorica (6), Viorel (6), Gheorghe (6), Eduard (5), Andrei (5), Nadejda (5), Mariana (5), Tatiana (5), Grigore (5), Ivan (5), Dumitru (4), Ana (4), Ioan (4), Anatolie (4), Vera (4), Nicolae (4), Ilie (4), Svetlana (4), Victor (4), Rodica (4), Nina (4), Valentina (4), Elizaveta (3), Liudmila (3), Pavlina (3), Natalia (3), Sergiu (3), Oleg (3), Adi (3), Adrian (3), Igor (3), Tamara (3), Irina (3), Alexandr (3), Leonid (3), Ludmila (3), Alexei (2), Elvira (2), Cornelia (2), Erika (2), Cecilia (2), Gavril (2), Aspazia (2), Angela (2), Eugenia (2), Arcadi (2), Emilia (2), Valeriu (2), Iulian (2), Marcel (2), Valeria (2), Veaceslav (2), Anatolii (2), Veniamin (2), Nichita (2), Romica (2), Radu (2), Pavel (2), Lidia (2), Igor (2), Fevronia (2), Aliona (2), Vasilii (2), Leoras (2), Filip (2), Lucian (2), Norin (2), Alexandru (2), Virgil (2), Dimitrie (1), Cezar (1), Simion (1), Doru (1), Adina (1), Angelica (1), Silvia (1), Paul (1), Ionel (1), Nastasia (1), Maricica (1), Vladislav (1), Katalin (1), Liviu (1), Geta (1), Georgeta (1), Ermolae (1), Petru (1), Eugenia (1), Iuliana (1), George (1), Dragoș (1), Fiodor (1), Aurica (1), Vladimir (1), Vasili (1), Zinovia (1), Evghenia (1), Gherman (1), Boris (1), Rodion (1), Parascovia (1), Titu (1), Stasii (1), Dmitri (1), Cristina (1), Caleria (1), Antonina (1), Grigori (1), Inga (1), Stanislav (1), Olimpiada (1), Maria (1), Marin (1), Raisa (1), Ambrosii (1), Vlad (1), Polina (1), Nicandru (1), Efrosina (1), Iurie (1), Vitalie (1), Piotr (1), Veronica (1), Gloria (1), Sofia (1), Dionis (1), Clara (1), Olesea (1), Dmitrii (1), Ghenadie (1), Rada (1), Olga (1), Iulea (1), Zinaida (1). Vezi www.namespedia.com/details/Vatamaniuc (accesat online la 26 ianuarie, 21 iunie 2015). Pentru plăcerea studiului comparativ, vezi în *Names Encyclopedia* și repartitia numelor *Vataman* și *Vatamanu*. Aici numele *Vataman* este menționat în 280 de poziții în Republica Moldova, 180 în Federația Rusă, 110 în România și cu valori mai mici de 10 în S.U.A., Regatul Unit al Marii Britanii, Canada, Ucraina ș.a., în timp ce numele *Vatamanu* apare menționat în România (550 de poziții), Republica Moldova (50), Regatul Unit al Marii Britanii, S.U.A., Italia, Canada, Federația Rusă (sub 10 valori) ș.a. Și în acest caz se dau pentru fiecare nume de familie, numele de botez, în

Capitolul *Casa noastră din Cluj și „pădurea de năpârci”*, p. 189–211, oferă informații bogate despre greva studentească antirevizionistă și anticomunistă de la Cluj, din mai 1946. În noua ediție pe care o gândește deja D. Vatamaniuc poate că vom găsi referiri mai multe și la activitatea studentelor de la Cluj, angrenate și ele în vârtoarea acestor evenimente, fără a se omite totodată destinul dramatic al unor tinere înzestrate, precum Aspasia Oțel, refugiată din Bucovina ocupată de sovietici, și nici noile documente privitoare la eveniment, publicate între timp.

În referatul de susținere a propunerii de premiere a cărții *Convorbiri sub scara cu îngeri*, prof. univ. dr. Mircea A. Diaconu scrie despre autor și lucrarea sa: „Fascinat de destinele altora, pe care le rezumă ori asupra cărora atrage numai atenția, Dimitrie Vatamaniuc privește și în labirintul propriei vieți ca și în acela al rădăcinilor sale cu sentimentul predestinării și al împlinirii. În toate, hazardul pare strunit de tainele zodiei care-l protejează [...]. Stând sub semnul zodiei, asupra căreia face dese referiri, Dimitrie Vatamaniuc are încredințarea că slujește un sens pe care îl urmează, asemenea unora din personajele lui Slavici, ocolind căile comode, preferând împlinirea aspră. [...] Dimitrie Vatamaniuc se slujește de un cod de înțelesuri simple, elementare, cumva naturale, dar care constituie chiar temelia vieții. A face binele, a-ți iubi neamul, strămoșii și patria, a te devota cu umilință unor idei sau unei munci sunt numai câteva dintre ele. Simplu spus, a-ți urma calea. [...] Viziunea, este, oricum, a unui moralist. Hermeneut al propriei vieți, retras în bibliotecă de parcă ar sluji într-un schit, lăsând prim-planul scenei altora, Dimitrie Vatamaniuc identifică sau construiește peste tot legi care îi guvernează traiecul. Sau gândește existența în acești termeni. [...] Dimitrie Vatamaniuc este, prin sine însuși, dovada că există o teleologie a binelui și că structura luminoasă, înscrisă natural în articulațiile oarbe ale labirintului vieții, instituie finalmente un rost pentru tot ceea ce se întâmplă. [...] Poți citi «convorbirile» acestea pentru astfel de documente și pentru atmosfera pe care ele o instituie. Poate că tocmai aici ar trebui căutată cheia acelei încrederi în destin, care i-a călăuzit, se pare, pașii lui Dimitrie Vatamaniuc. În această bucurie a trăirii detaliului pentru el însuși, convins că, în marea țesătură, el își găsește rostul”¹⁹.

În ultimele decenii, ocazional, D. Vatamaniuc acordă interviuri pe câteva teme de interes major pentru istoria literară și istoria culturii noastre: Mihai Eminescu, Ioan Slavici, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, George Călinescu (destinul scriitorilor și al operei lor). Interviul, ca specie a literaturii publicistice, se situează în acest caz la cotele jurnalismului înalt, distingându-se în mod deosebit prin

ordinea frecvenței înregistrate. Tabloul acestora este o splendidă expresie a multiculturalității numai în cazul numelui *Vataman* și ar merita o cercetare specială. Pentru acestea din urmă, mai multe date și informații vezi la adresele următoare: www.namespedia.com/details/Vataman; www.namespedia.com/details/Vatamanu (accesate online la 10 februarie și 20 martie 2015).

¹⁹ Mircea A. Diaconu, *Labirintul Dimitrie Vatamaniuc*, referat, Suceava, 29 februarie 2012, *passim*. Originalul referatului, întocmit la solicitarea Institutului „Bucovina” pentru susținerea propunerii de premiere a cărții de către Academia Română se află în arhiva instituției de la Rădăuți.

valoarea documentară și strălucind, prin contrast cu masiva producție a vremii noastre, într-o perioadă de cultivarea excesivă a senzaționalului, a sărbătorescului grandilocvent și de pervertire a rosturilor sale într-o societate emancipată. Dintre aceste interviuri, toate, contribuții la păstrarea „memoriei culturale” a națiunii noastre, menționăm câteva: I. Maxim Danciu, *O întâlnire cu D. Vatamaniuc*, în „Tribuna”, serie nouă, Cluj-Napoca, anul III, nr. 49, 15–30 septembrie 2004, p. 10; – Maria-Diana Popescu, *Dialoguri privilegiate* [Destinul și opera lui Eminescu], în „Agero”, publicație electronică, Stuttgart, [2010] și în „Art-Emis Academy”, magazin literar-artistic și de opinie, 17 octombrie 2010; – Maria Stanciu, *Singurătatea academicianului Dimitrie Vatamaniuc. Un interviu tulburător despre viața și moartea lui Eminescu și soarta operei sale sub comuniști și postmoderniști*, interviu amplu, publicat în cotidianul „Viața liberă”, Galați, ianuarie–februarie 2012 și preluat de portalul „Ziariști online. Express news”, la 15 iunie 2013, cu sprijinul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România, unde sunt reunite toate cele trei părți ale sale: *Publicistica lui Mihai Eminescu, incomodă în fostul regim, dar și în cele de după 1989* („Eminescu are o publicistică în care pune probleme fundamentale. El se identifică cu poporul român până la sacrificiu de sine. Drama sa morală este și a noastră. Amenințarea ființei naționale a poporului român nu este înlăturată și relele de care suferea societatea românească din vremea sa sunt și ale zilelor noastre, în forme nu mai puțin grave. Publicistica lui Eminescu o trăim astăzi dureros de actual...”); „*Cestiunea evreiască*” și *socialismul condamnat din publicistica lui Eminescu au dat de furcă regimului ateist* („Eminescu este un mare român și un gazetar care s-a documentat meticulos și care nu a înclinat balanța și condeiu în funcție de pretențiile și presiunile regimurilor care s-au perindat în timpul său. Publicistica lui Eminescu are ponderea cea mai mare ca extindere și relevă un luptător pe tărâm social și politic, el este un gazetar cu o înaltă conștiință civică. Dar, dincolo de cantitate, rămâne cuvântul cu putere al gazetarului Eminescu, care a dat frisoane nu numai contemporanilor săi, ne iubitori de pământ românesc și de valorile cultural-spirituale românești, ci i-a deranjat și pe exponenții fostului regim communist”); *Lumini și umbre în relația Eminescu–Măiorescu* („Eminescu era incomod pentru că prin concepția lui despre stat i-a atacat, deopotrivă, și pe conservatori și pe liberali, care pentru el au fost totuna. Pentru Eminescu importante au fost România și românii obidiți de o clasă politică prea preocupată de interese de grup sau individuale... Curajul și verticalitatea lui Eminescu sunt de admirat, deși și-a făcut atâția «prieteni». Și autoritățile vremii au procedat așa cum au procedat: i-au retras activitatea de la ziarul «Timpul» și, din redactor principal, l-au retrogradat ca simplu redactor și apoi l-au scos de tot din redacție”); – Maria Stanciu, „*Când nu mai avem propriile resurse, suntem terminați ca popor*”, în „Viața liberă”, Galați, 30 iulie 2013.

Pentru ținuta științifică a volumelor în care interviurile sunt uneori adunate, merită a fi menționate, între altele: Alexandru Ruja, *Interviuri eminesciene. Actualitatea lui Eminescu*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2008, 130 p.;

Gabriela Rusu-Păsărin, *Interviul – recurs la memoria culturală*, Prefață de Eugen Negrici, București, Editura Tritonic, Colecția „Comunicare/Media”, 2010, 365 p.; Zenovie Cârlușea, *Lucian Blaga: între amintire și actualitate (interviuri & reportaje)*, Craiova, Editura Scrisul românesc, 2011, 264 p.; *Interviurile „Bucovinei literare”, 1990–2010*, Antologie realizată de Constantin Arcu și Sabina Fînar, Suceava, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, 2011, 396 p.; Teodor Tihan, *Prin anotimpurile lumii de azi. Întrebări. Reacții. Atitudini*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2013, 458 p.

În diverse periodice din Bucovina, de-a lungul a două decenii, apar mai multe interviuri, interesante și astăzi prin problematica abordată: familie, anii de școală, formarea profesională, activitatea de editare a operei lui Mihai Eminescu, memorialistica sa, destinul Bucovinei, activitatea Centrului de Studii „Bucovina” de la Rădăuți, marile provocări ale contemporaneității. În ordine cronologică, acestea sunt: – „*Să propulsăm valorile bucovinene care au depășit provincialismul*”, interviu acordat, în 1995, lui Vichentie Nicolaiciuc²⁰ („– Ce trebuie făcut pentru ca valorile spirituale ale Bucovinei să fie mai bine cunoscute? – Încă s-a făcut puțin ca valorile din această provincie să fie cunoscute într-un plan mai larg. Este obligația morală a intelectualilor de azi din toată Bucovina de a aduce în actualitate personalitățile de aici care au promovat cultura națională. Să începem cu Eudoxiu Hurmuzachi, care a pus bazele documentării istoriografiei naționale. Ceea ce fac intelectualii de frunte din Suceava și Rădăuți în direcția valorificării culturii bucovinene este de apreciat. Este necesar să propulsăm acele valori bucovinene care au depășit provincialismul. Să facem o bibliotecă istorică bucovineană, un fel de arhivă istorică a Bucovinei, care să fie mărturie peste timp [pentru o problemă capitală:] cine am fost și cine suntem”²¹); – „*Destinul meu a fost pecetluit încă de la naștere*”, interviu acordat lui Vasile I. Schipor, în același an, 1995²² („Tatăl meu, născut sub stăpânirea austriacă, este încorporat în armata imperială, luptă pe front, în Italia, este rănit și internat într-un spital din Viena. Era agricultor la vremea muncilor agricole, lucrător în pădure, cărbunar (producător de mangal), o ocupație asemănătoare, prin consecințele nocive asupra plămânilor, cu cea a minerilor. Mama s-a ocupat toată viața de gospodărie și a avut întotdeauna curtea plină de păsări. Nu mânca deloc carne, fără să aibă cunoștința de existența unui regim vegetarian. Urma însă un asemenea

²⁰ Vezi în „Exod”, periodic de literatură, artă, știință și religie, supliment al revistei „Renașterea Bucovinei”, Dărmănești, anul II, nr. 1 (2), 1995, p. 6–7. Este singurul interviu, provenind din această perioadă, citat în volumul *Convorbiri sub scara cu îngeri*, din 2010, p. 344, dar într-o cu totul altă problemă: colaborarea cu Bukowina-Institut din Augsburg, despre care nu se face vorbire însă în textul tipărit aici.

²¹ *Ibidem*, p. 7.

²² Interviul apare în periodicalul cotidian „Crai nou”, din Suceava, care îl tipărește în patru numere succesive: anul VI, nr. 1 527, 16 decembrie 1995, p. 1 și 3; anul VI, nr. 1 528, 19 decembrie 1995, p. 1–2; anul VI, nr. 1529, 20 decembrie 1995, p. 1–2; anul VI, nr. 1530, 21 decembrie 1995, p. 1 și 3.

regim din sentimente «fraterne» cu vietățile pe care le creștea, le iubea și cărora le punea nume de flori, plante din livadă și din pădure. Destinul meu a fost pecetluit încă de la naștere. Potrivit tradiției bucovinene, feciorul mai mic rămâne în gospodărie, iar cei mai mari sunt orientați spre alte ocupații. Am fost trimis la școală să mă fac învățător, fratele care urmează după mine învață meseria de fierar, iar fratele mai mic rămâne în gospodăria părintească. Școala Normală mi-a dat o diplomă de învățător, însă, în paralel, am absolvit și Liceul «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuți, care mi-a dat o diplomă de bacalaureat pe baza căreia m-am înscris la Universitatea din Cluj²³; [...] „– Cum apreciați [...] viața științifică și culturală din Rădăuți? Dispersia forțelor, posibilele suprapuneri și paralelisme, favorizate și de diletantism, compromisuri de tot felul, orgolii, ambiguități, formalism, intoleranță și necolaborare, lipsa unei strategii de afirmare în viața culturală a țării, subordonate intereselor vitale românești pot fi cuiva și la ceva folositoare? – «Analele Bucovinei» este o publicație cu caracter strict științific, nu participă la polemicile cu caracter politic și de altă natură. Consider totuși că într-un oraș mic dispersia forțelor intelectuale nu este în sprijinul afirmării lor. [...] Doresc «Analelor Bucovinei» să se impună ca instituție reprezentativă în mișcarea culturală și științifică din acest colț de țară, profund nedreptățit de istorie²⁴; „– Domnule profesor, la cei 75 de ani de viață continuați să scrieți. V-a apărut recent o carte fundamentală, *Eminescu și Transilvania*. În curs de apariție aveți [alte] câteva cărți despre Eminescu și Tudor Arghezi, *Bibliografie*, operă monumentală, de

2 000 de pagini. Ce proiecte mai aveți? Ce vă mai doriți pentru următorul sfert de secol? – Doresc ca Centrul de Studii „Bucovina” să se impună ca instituție reprezentativă în mișcarea culturală și științifică din acest colț de țară, profund nedreptățit de istorie²⁵); – *Dialoguri cu bucovinenii*, interviu publicat de Alexandrina Cernov, m.o. al Academiei Române, la Cernăuți, în 1996²⁶ („– Stimate Domnule profesor, sunteți bine cunoscut prin bogata activitate de istoric și critic literar, ați continuat și încheiat ediția integrală a operei lui Eminescu, întemeiată de Perpessicius. Sunteți un om integru și fără compromisuri. Tot ce ați făcut în viață este fundamental. Născut în Sucevița – veche ctitorie mănăstirească a lui Ieremia Movilă și a mitropolitului Gheorghe Movilă –, ați reușit să păstrați în însuși felul de a fi al dumneavoastră amprenta acestor ținuturi de basm. De fapt, în toate epocile, bucovinenii au avut un destin aparte, fiind marcați de condițiile istorice specifice care le-au format caracterele și conduita: ordinea germană și vânzoleala

²³ *Ibidem*, anul VI, nr. 1 527, 16 decembrie 1995, p. 1 și 3.

²⁴ *Ibidem*, anul VI, nr. 1530, 21 decembrie 1995, p. 3.

²⁵ *Ibidem*. Așa cum o dovedește și sfârșitul, interviul marchează evenimentul din viața istoricului literar și editorului D. Vatamaniuc, împlinirea a 75 de ani, prefigurând, într-un fel, un alt sfert de veac de muncă, aspirații și împliniri profesionale.

²⁶ Vezi „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți–București, anul III, nr. 4 (12), octombrie–decembrie, 1996, p. 3–7. Interviul apare în continuarea celor realizate cu academicienii Vladimir Trebici și Radu Grigorovici, publicate în același an.

slavă. În ce măsură idealizați Bucovina și bucovinenii? – Bucovina are o individualitate bine definită prin oamenii care locuiesc, spațiul geografic, monumentele de artă, creația populară. Idealizarea conduce la provincialism. Este obligația noastră să facem cunoscută Bucovina, pe toate căile, atât în țară, cât și în străinătate. Să o facem cunoscută așa cum este ea. [...] – Reproduc un text al lui Eminescu, citat într-una din cărțile dumneavoastră: «Nu există în adevăr decât două forme ale decadenței unui stat omenesc: despotismul și demagogia. Și despotismul egalizează pe oameni, supunându-i unuia singur, lăsând să degenereze cele mai nobile facultăți ale lor, pornirile bune și inteligența, precum demagogia are același fatal efect prin indiferentismul care i-l inspiră naturilor deschise și mari, văzând în față biruința constantă a mediocrității și a șiretlicului». Sigur că aceste discuții, pe care poetul le-a relatat în mai multe articole, se refereau la structurile statale și partinice. Afirmațiile lui sunt încă dureros de actuale. Am impresia că, de fapt, despotismul și demagogia sunt armele preferate prin care mediocritatea își apără pozițiile ocupate. Dumneavoastră ați avut de suferit din cauza mediocrității? – Confruntările mele cu mediocritățile sunt numai în plan științific și nu social. Explicația stă în faptul că am evitat tentațiile înălțării în ierarhia socială. Ar fi fost o imprudență din partea mea, cu partizani în familie, rude apropiate cunoscute astăzi în țară și în străinătate, să urmez și altă cale în afară de cea a cercetării științifice²⁸); – „*Deși cercetările continuă, data nașterii lui Eminescu nu poate fi elucidată cu exactitate*”, interviu acordat, în 1997, lui Ion Cozmei²⁹ („– Ca să rămânem tot în sfera biografiei poetului național, cred că nu vă sunt necunoscute cele «șapte argumente pentru întâia naștere a poetului» ale lui Ion Filipciuc, pe care atât «România literară», cât și «Bucovina literară» le-au «găzduit» cu generozitate. Care este poziția dumneavoastră în această problemă, mai ales dacă ținem cont că în anul 1989 ați rostit, în fața unui numeros auditoriu, că, din păcate, în fața poetului nostru național stau încă trei necunoscute: când s-a născut, unde s-a născut și cum îl cheamă cu exactitate? – Deși cercetările continuă, data nașterii lui Eminescu nu poate fi elucidată cu exactitate. Eminescu însuși se declară, atât la «Junimea», cât și în foaia matricolă de la Berlin, că este născut în decembrie 1849. Istoricul literar, însă, nu poate ține seama de asta, el este legat de actul de naștere. În anexa la ediția princeps, Maiorescu susține că data de naștere a poetului este 15 ianuarie 1850, folosind o copie după mitrica de la Botoșani. «Argumentele» lui Ion Filipciuc sunt demne de luat în seamă, mai ales dacă ținem cont de faptul că în Bucovina există un obicei al protopopului de a aduna mitricile în preajma Crăciunului și de a trece nașterile abia după 7 ianuarie. De fapt, majoritatea mitricilor sunt goale în perioada 20 decembrie – 15 ianuarie. Părerea mea este că trebuie consultate încă o dată mitricile de la Botoșani, unde s-a născut al șaptelea copil al soților Eminovici. Și în privința numelui, a prenumelui, mai bine zis, există

²⁸ *Ibidem*, p. 3, 7.

²⁹ Vezi „Bucovina literară”, serie nouă, Suceava, anul VIII, nr. 12 (82), decembrie 1997, p. 3–4.

discuții. Eminescu s-a semnat de obicei *Mihail*. Numai în scrisorile de dragoste către Veronica Micle se semna *Mihai*. Maiorescu, după cum se știe, a trecut pe coperta ediției princeps *Mihail*. George Călinescu a fost cel care a introdus forma *Mihai*, pe care a oficializat-o. Eu, ca să îndepărtez dubiile, folosesc forma *M. Eminescu*, așa cum poetul însuși se semna în paginile ziarului «Timpul»³⁰); – „*Pentru Eminescu niciun sacrificiu nu este prea mare*”, interviu acordat, în anul 2000, lui Vasile I. Schipor³¹ („– Cum întâmpinăm *Anul Eminescu* în condițiile actuale? – Cultura română înregistrează câteva realizări remarcabile în întâmpinarea *Anului Eminescu*. Academia Română tipărește, sub îngrijirea noastră, în trei volume, opera originală a lui Eminescu, în condiții grafice la nivel european. A doua mare realizare o constituie tipărirea primului volum din *Bibliografia Eminescu*, ca al XVII-lea al ediției academice integrale. Aici se impune să alăturăm și lucrarea lui Helmuth Frisch, în două volume, *Sursele germane ale creației eminesciene*, toate tipărite în ultimele luni ale anului 1999. – O ultimă întrebare privește perspectivele cercetării eminesciene în mileniul următor. – Cercetărilor din mileniul următor le revine sarcina să elaboreze ediția *ne varietur* a operei lui Eminescu, cum există și în alte culturi europene. Sunt însă necesare pentru îndeplinirea acestui deziderat al culturii noastre naționale câteva operații pregătitoare. O sarcină de prim ordin o reprezintă multiplicarea *Caietelor* lui Eminescu la nivelul tehnicii din zilele noastre, spre a fi puse la dispoziția cercetătorilor și a le salva de la deprecierea progresivă, prin îmbătrânirea hârtiei și decolorarea scrisului. Pe baza lor și a ediției academice integrale se poate întreprinde o nouă lectură, obligatorie, a manuscriselor eminesciene. Este necesară, pe de altă parte, parcurgerea publicațiilor la care colaborează Eminescu între 1866 și 1889 și a celor cu implicații în publicistica sa. Această operație se face, din păcate, cu mare întârziere și alături de numerele din ziarul «Timpul», care lipsesc din colecțiile păstrate în cele două biblioteci din țară, cea de la Academia Română este într-un stadiu înaintat de uzură, încât unele numere sunt inutilizabile. Consultarea lor se poate face numai în ediția academică, pregătită înainte de deteriorarea publicațiilor. Ediția *ne varietur*, pe care o dorim, va trebui să aibă un aparat critic de ținută științifică și indici nu numai de localități, ci și unul tematic,

³⁰ *Ibidem*, p. 4.

³¹ *Ibidem*, serie nouă, anul X, nr. 1 (107), număr special, *Eminescu 150*, ianuarie 2000, p. 2–4. Republicat ulterior în antologia întocmită și publicată, în 2011, de Constantin Arcu și Sabina Fînar, menționată mai sus, p. 106–110. Exceptând „rememorările” și cele câteva interviuri, D. Vatamaniuc semnează și editorialul în mai multe numere din „Bucovina literară”: *Eminescu – poet, prozator, dramaturg, ziarist, om și cetățean al Cetății* (anul XI, nr. 1 (119), ianuarie 2001, p. 1–2); *Eminescu la răscruce de veacuri și de milenii* (anul XII, nr. 1 (131), ianuarie 2002, p. 1,3); *I. E. Torouțiu, exeget al edițiilor poeziei eminesciene* (anul XIII, nr. 1 (143), ianuarie 2003, p. 1,5); *Ediția manuscriselor lui Eminescu și cea ne varietur a scrisului său* (anul XX, nr. 8–9 (222–223), august–septembrie 2009, p. 1–2). Pentru o înțelegere mai largă, în istoricul seriei de la Suceava a periodicului, vezi și Gheorghe-Gabriel Cărăbuș, Alis Niculică, Adriana Gafița, „*Bucovina literară*”, 1990–2010. *Bibliografie*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbera”, 2010, 320 p.

pe cât posibil cuprinzător, cu o bună sistematizare. Cercetătorii din mileniul următor nu vor putea ocoli calculatorul și obligația lor va fi să introducă în el toată opera eminesciană. Asemenea sarcini nu pot fi îndeplinite fără înființarea unui Institut «Eminescu», care să-și asume răspunderea în contextul culturii noastre naționale. Ne regăsim, de altfel, și într-o situație ciudată: avem un Institut «Goethe» și nu avem și unul pentru poetul nostru național³²); – „*În pofida tuturor vicisitudinilor vremii...*”, interviu acordat lui Victor T. Rusu, la Rădăuți, în 2001³³ (– Bucovina din secolul al XX-lea a avut un destin tragic. Oamenii ei, care au supraviețuit războiului, s-au risipit în mai multe țări și pe mai multe continente. «Modelul Bucovina», ca realizare istorică a mai multor generații și tipuri de administrații, credeți că va avea un viitor pe măsură? – Societatea românească, inclusiv cea bucovineană, nu a izbutit să instituie ceea ce numim *motivația muncii* și tineretul, mai ales, emigrează, să o găsească în străinătate. Ar trebui să vedem și altceva. Să vedem exemplul Germaniei, distrusă de un război pustiitor, care, cu o conducere care a oferit cetățenilor săi o *motivație a muncii*, a transformat țara în una din marile puteri economice ale lumii. [...] – Din perspectiva generației Dumneavoastră și a reperelor operei eminesciene, cercetării căreia i-ați consacrat întreaga viață, cum apreciați drumul nostru, al lumii românești, deci și al Bucovinei, spre Europa Comună și lumea de mâine? – Drumul nostru spre Europa se consideră a fi bine pregătit, prin adaptarea instituțiilor și legislației noastre la exigențele europene. Este o operație politică și administrativă importantă, fără îndoială, însă mă îndoiesc că vom ajunge acolo unde dorim și încă într-un timp relativ scurt, fără instituirea *motivației muncii* la toate nivelele și în toate domeniile de activitate. *Motivarea muncii* se traduce prin recompensarea ei după practica țărilor avansate economic³⁴); – *Centrul de Studii „Bucovina” al Academiei Române: 10 ani de activitate*, „dialog” cu D. Vatamaniuc, directorul Centrului pentru Studiul Problemelor Bucovinei al Filialei Iași a Academiei Române, interviu publicat de Șt. Hostiuc în 2003³⁵; – „*La vârsta mea fac naveta București–Rădăuți numai de*

³² *Ibidem*, p. 4.

³³ Sub un generic simbolic, *Destine și valori bucovinene*, acesta vede lumina tiparului în „7 zile bucovinene”, săptămânal zonal de informație și publicitate, Rădăuți, anul II, nr. 52, 4–10 octombrie 2001, p. 7. Tot aici, se publică, sub același generic, scrisoarea academicianului Radu Grigorovici, *Dragi prieteni*, adresată bucovinenilor la 5 septembrie 2001 (p. 6), document al epocii postdecembriste, ce a stârnit neliniște și reacții aprinse, de inamiciție chiar, în establishmentul societății de la Rădăuți, nu însă și un motiv serios măcar pentru reflecție în spațiul public al provinciei invadate, până la sufocare, de politică și politicianism (Noi am putea întreba, oare, astăzi, între altele, ce s-a întâmplat, după 2004, cu Librăria de carte „Iraclie Porumbescu”, fondată la Rădăuți, în februarie 1994, cu sacrificii și cu mari speranțe în revigorarea interesului pentru promovarea și valorizarea patrimoniului cultural românesc din acest spațiu al lumii românești, atât de urgisit de istorie?). Amândouă textele publicate în acest periodic de la Rădăuți sunt însoțite de reproduceri după fotografii ale acestor personalități ale vieții academice din România, originare din Bucovina.

³⁴ *Ibidem*, p. 7.

³⁵ Vezi „Mesager bucovinean”, periodic trimestrial al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Filiala București, anul I, nr. 1, ianuarie–martie, 2003, p. 4. Interviul este

dragul Bucovinei...”, interviu acordat lui Victor Iosif, la Sucevița, în iunie 2004³⁶ („Bucovinenii noștri mi-au reproșat că nu m-am preocupat îndeajuns de Bucovina. Poate că au dreptate, dar m-am atașat de transilvăneni din două motive. O dată, fiindcă, spre deosebire de Cernăuți, unde administrația ucraineană ne pune tot felul de piedici în consultarea documentelor, în Transilvania am avut arhive bine păstrate, bine organizate și putem să facem studii. A doua chestiune ține de faptul că mi-au plăcut scriitorii transilvăneni care au avut o atitudine integră. Ei n-au oscilat în ceea ce au scris, au păstrat linia lor. Și Slavici, și Agârbiceanu, și Blaga au fost persoane integre. M-au interesat și m-am preocupat totdeauna astfel de atitudini, pentru că Eminescu spune un lucru foarte grav: «Cine în viața politică a greșit o singură dată, să aibă această conștiință, să se retragă, să-și vadă de treburile lor». Acesta e mare lucru și pentru cei de azi ar fi un fapt esențial. [...] – Îmi pare bine că am avut prilejul să vorbesc câte ceva despre activitatea mea, care nu e chiar așa personală, este în slujba culturii. Mi-ar plăcea să aibă audiență cât mai largă ceea ce facem noi, dar și fără asta noi tot facem. Asta este ceea ce mă preocupă și mă frământă pe mine. Vedeți dumneavoastră, la vârsta mea fac naveta București–Rădăuți numai de dragul Bucovinei. Cu soția mea am avut discuții serioase pe această temă. [...] – M-am gândit că ar fi bine să-și pregătească oameni pentru viitor. Și-a pregătit. La Centru are câțiva tineri foarte inimoși, care în decurs de 10–12 ani au devenit excelenți cercetători. Și, între timp, îl solicitase domnul Iacobescu să prezinte niște cursuri Eminescu la Suceava. E așa de ocupat, prea ocupat! Și mă gândeam, într-o vreme, chiar am discutat între noi, să renunțe chiar și la Centru. Dar mi-am dat seama la fiecare ședință pe care au avut-o ei, și la Societate, în special, și la care am asistat și eu, cât și la acele întruniri ale Centrului cu Augsburgul și cu Cernăuțiul, mi-am dat seama că retragerea de la Rădăuți ar fi un dezastru sufletec. Prin urmare, aceasta e și o problemă de suflet”³⁷).

Câteva interviuri, acordate unor bucovineni, apar, ceva mai târziu, în periodice din afara provinciei: – „*Nu lucrez noaptea. Prefer, în toate, lumina...*”, interviu acordat, la Sucevița, în vara anului 2008, poetei Mihaela Herghiligiu³⁸

interesant pentru mai multe probleme: un istoric al Institutului „Bucovina” al Academiei Române, activitatea de cercetare a acestuia, apariția ritmică a periodicului „Analele Bucovinei”, colaborarea cu instituțiile similare de la Cernăuți și Augsburg, perspectivele de elaborare a unei „istorii care să satisfacă întru totul” părțile implicate în parteneriatul româno-germano-ucrainean (fondat la nivel științific, în 1993, la Cernăuți și aprobat politic, la Augsburg-Germania, în luna mai 1997), precum și a unei „enciclopedii”, realizate „cu forțe comune”.

³⁶ Vezi „Septentrion”, periodic al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Rădăuți, anul XVI, nr. 23–24, 2005, p. 12–14. Apărut cu supratitlul *Dimitrie Vatamaniuc la 85 de ani*, interviul este filmat, fiind difuzat și la televiziunea locală din Vicovu de Jos. La dialog participă și profesoara Lucia Vatamaniuc, soția academicianului bucovinean.

³⁷ *Ibidem*, p. 13, 14.

³⁸ Vezi în „Poesis”, revistă lunară de poezie, Satu Mare, anul XIX, nr. 6–8, iunie–august 2008, p. 10–12.

(„– Stimate domnule academician Dimitrie Vatamaniuc, sunteți dintre cercetătorii din vechea generație, cunoscut ca un exemplu de modestie. De unde această virtute? – M-am călăuzit și mă călăuzesc după principiul lui Eminescu, ilustrat de el însuși, potrivit căruia e bine să lași să vorbească lucrările tale. Pentru tine, ca persoană, este chiar benefic să nu apari în fața publicului. Argumentele sale, încă necontestate, sunt bune în tot ce se petrece în jurul nostru. Are importanță, în ceea ce numiți modestie, moștenirea de la părinți, creșterea în familie și educația în școală [...] „– Nu ați pomenit nimic de George Călinescu... – «La tezele de doctorat», decise profesorul, «se dau subiecte de dimensiuni mici, doctoranzii să întreprindă cercetări personale în arhive și să fie puși la adăpost de acuzația de compilație». [...] Un cuvânt de îndemn pentru cei care se orientează spre activitatea științifică: nu există subiecte mari sau mici; prezintă importanță numai rezultatul, ilustrare a competenței. Asistăm, din păcate, la o degradare evidentă a tezelor de doctorat, de când acestea condiționează promovarea în învățământul superior. [...] „Zilele vieții mele sunt după anotimpuri și împrejurări. Iarna stau mai mult la masa de lucru, primăvara și toamna în grădină, pe lângă pomi și viță de vie, vara, cum suntem aici, la Sucevița, cu treburi gospodărești. Stau la masa de scris din deprindere, măcar câteva ore în fiecare zi, indiferent de loc și anotimp. Nu lucrez noaptea. Prefer, în toate, lumina. [...] Îmi place să vorbesc numai despre ceea ce am făcut. Proiectele de viitor țin, întotdeauna, de domeniul imprevizibilului și rămân, cel mai adesea, promisiuni neonorate, de care avem parte în fiecare zi. Importanță este onestitatea profesională în domeniul de competență³⁹); – *Întâlnirea cu George Călinescu*, interviu acordat lui Constantin Hrehor⁴⁰ („Ținuta în care mă primise profesorul nu era pentru mine, ci pentru această ședință, care, cum puteam bănui din răspunsul său, îi dispăcea. Aveam să aflu acest lucru mai târziu. Și cum mă urmărea o întrebare încă din copilărie, găsii acum momentul potrivit să aflu părerea profesorului într-o discuție care nu avea nimic de-a face cu un examen. – Ce se întâmplă cu îngerii noștri păzitori? Cad cu noi în iad, dacă nu am păzit în viață drumul cel drept și se prefac în diavoli? Ne părăsesc și iau în primire alt copil la naștere? Ne însoțesc în rai, dacă intrăm acolo? Profesorul mă opri. Avu o iluminare a feței. Îmi dădu, după un moment de reflecție, un răspuns care nu avea nici o legătură cu nelămuririle mele de atunci și de astăzi. – Ai imaginație. Imaginație se cere în istoria literară. Imaginația se mișcă-n gol, fără documente, îmi zise vorbind de documente în termenii lui D. Popovici, profesorul meu de la Cluj. Drumurile noastre în viață ne duc unde nu ne așteptăm. Am navigat printre hotărâri și decrete trei ani de zile, purtând, din nefericire, mai multe «flori la pălărie». La discuția ce nu ținea de un examen sau de știința mea asista numai un câine. Dar acum se întâmplă și altceva foarte important pentru mine: socrul meu uită, îndată

³⁹ *Ibidem*, p. 10, 11, 12.

⁴⁰ Vezi în „Viața românească”, București, anul LXIX, nr. 11–12, noiembrie–decembrie 2010, p. 82–86. Cu supratitlul *Dimitrie Vatamaniuc – 90*, acesta se publică la secțiunea *Aniversări* a periodicului. Postat pe Internet la 21 decembrie 2010.

ce se convinsese că mă înscrișesem la doctorat, de supărarea ce-i pricinuisem când îi luai fata înainte ca ea să se facă medic, cum spera. Aveam acum și eu o poziție privilegiată, asemenea inginerilor cu care cobora în mină! Câteva zile mai târziu, ocupam unul dintre cele două locuri. Celălalt loc se atribui unei cercetătoare din cadrul Academiei R.P.R. Aveam să mă întâlnesc adesea cu unii din candidații la cele două locuri, rămași pe dinafară; tot timpul mi-au obiectat că ocupasem acel loc pe nedrept, speculând fanteziile lui G. Călinescu, care nu țin de știință. Veneam din Sucevița. Acesta a fost norocul meu: mănăstirea cu îngeri... Zodia Cumpenei nu întotdeauna e mincinoasă...⁴¹); – „*Onoruri care nu folosesc la nimic*”, interviu acordat lui Constantin Hrehor⁴² („– Proclamarea mea *Doctor Honoris Causa* al Universității «Ștefan cel Mare» din Suceava a aparținut inițiativei și demersurilor profesorului Mihai Iacobescu, personalitate reprezentativă a istoriografiei bucovinene. Așa se face că investirea mea cu acest titlu academic a avut loc nu la Litere, ci la Facultatea de Istorie. Sunt însă licențiat și în istorie și, ca director al Institutului Național «Bucovina», intru frecvent și în domeniul istoriei. *Laudatio*, rostit de profesorul Mihai Iacobescu, a fost o pagină frumoasă, care însumă activitatea mea, câtă este și cum este, desfășurată în condiții nu întotdeauna din cele mai prielnice pe întinderea a mai bine de o jumătate de secol. O singură observație însă fac: nu toate lucrările prezentate în *Laudatio*, destul de multe, sunt exclusiv opera mea. Îmi aparține identificarea textelor din manuscrise și din presă, organizarea lor în corpusuri și predarea lor la Institutul Național «Bucovina». Dar pregătirea pentru tipar aparține colectivului de cercetare de aici, iar tipărirea, cu câteva excepții, Editurii Academiei Române. [...] – Vă dorim să treceți, în septembrie anul acesta, pragul celor nouă decenii de existență rodnică și să intrați tot atât de viguros și luminos în cel de-al zecelea, prefigurând centenarul, sporind Biblioteca⁴³); – „*După căderea comunismului, înaintea literaturii trecu, pentru mine, Bucovina, cu drama ei*”, interviu acordat lui Ștefan Hostiuc⁴⁴ („– Din câte am aflat citindu-vă memoriile, pe timpurile uceniciei la Cernăuți erați poetul școlii. Scriați și proză scurtă cu care ați și debutat în ziarul «Bucovina», în 1943, la îndemnul profesorului dvs. de română de la Școala Normală, Ilie Mandiuc, un nume des întâlnit în publicistica cernăuțeană din timpul războiului, astăzi însă uitat

⁴¹ *Ibidem*, p. 84–85.

⁴² Vezi „Hyperion”, revistă de cultură, Botoșani, anul XXIX, nr. 1–3 (201–203), 2011, p. 125–129.

⁴³ *Ibidem*, p. 128, 129. Bogat în date și informații, interviul prezintă interes sub diverse aspecte: viața socială și culturală postbelică din Transilvania și Banat, cea din Bucovina de după evenimentele din 1989, istoricul Institutului „Bucovina” al Academiei Române, destinul unor proiecte științifice locale ori transfrontaliere ce au însuflețit viața comunităților din fosta Țară a Fagilor (Cernăuți, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Suceava), precum și al unor personalități din leadership-ul academic bucovinean („diaspora bucovineană”, cum îl numește acad. Radu Grigorovici).

⁴⁴ Vezi „Mesager bucovinean”, [serie nouă]/revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni, tom aniversar: *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina – 150 [de] ani: Cernăuți–București–Londra–Rădăuți*, anul VII–XI, nr. 1–20 (25–44), 2009–2013, p. 88–94.

cu desăvârșire. Ce ne puteți spune despre aceste vocații care v-au încercat elanul în adolescența cernăuțeană? – Orientarea spre creația literară, încă din anii școlarității mele cernăuțene, cum remarcăți, o datorez întru totul lui Ilie Mandiuc, profesorul meu de română. Acest profesor era mai altfel decât toți dascălii pe care i-am avut la Cernăuți. Profesor excelent la lecțiile de română, avea și un rol important în conducerea ziarului «Bucovina», care apărea la Cernăuți din 14 iulie 1941. Înființat la numai câteva săptămâni de la revenirea la România a nordului Bucovinei, ocupat de Uniunea Sovietică în 1940, acest ziar era mai mult decât o publicație politică. El avea o largă deschidere spre literatură. Scotea și un supliment, «Bucovina literară»m cu începere din octombrie 1942. Cu timpul, acest supliment s-a transformat în revistă separată – o revistă care apare și astăzi, numai că nu în fosta capitală istorică a Bucovinei, Cernăuți, ci în actuala reședință de județ, Suceava. În anii de război, cele două publicații cernăuțene se susțineau prin colaborarea scriitorilor bucovineni intrați în literatură după Marea Unire din 1918 sau cu foarte puțin timp înainte. Profesorul meu era încredințat că evenimentele din 1940, care zguduira România din temelii, reclamau formarea unei noi generații de scriitori care să fie mesageri ai dramei țării. În această idee, a înființat cu elevii din clasele superioare un cerc literar, chiar dacă nimeni nu-i ceruse în mod explicit acest lucru. O asemenea activitate nu figura nici în programa de învățământ.

Profesorul meu avea un dar ieșit din comun în a nimeri pe acei elevi din cercul literar în care exista ceva de care nici ei nu-și dădeau seama. Între acești elevi m-am numărat și eu, luat de valul tinereții. Mi-a fost dat să trăiesc o mare satisfacție când, la o festivitate organizată de Școala Normală de Băieți, în colaborare cu Școala Normală de Fete, profesorul meu mă alesese să recit una din poeziile prezentate la cercul literar. Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Profesorul mai avu grijă să publice și în ziarul «Bucovina» o dare de seamă cu elogii la adresa elevilor săi, colegii mei, declamatori și cântăreți pe scenă. Mă trecu și pe mine cu o «poezie originală».

Deseori mă întorc cu gândul la poeziile mele din perioada școlarității cernăuțene în plin război. Versurile pe care le scriam atunci erau mai curând niște manifeste politice cu titluri apocaliptice și provocatoare: *Sub roțile veacului*, *Nu mai am pentru cântec vreme*, *Ne moare cuvântul*, *Bâjbăituri prin noapte*, *Poem pentru ziua de mâine*, *Vor crește iar pădurile țării* și așa mai departe. Din acest maldăr de texte s-ar putea întocmi – dacă ar fi de actualitate și de bună condiție literară – o carte voluminoasă. Păstrez profesorului meu o adâncă recunoștință că nu a publicat în «Bucovina» și în «Bucovina literară» și unele din poeziile mele cu titluri apocaliptice și provocatoare. A reținut din versurile scrise de mine în anii entuziasmului adolescentin numai căderile de tinerețe în reverii sentimentale.

Profesorul meu fu încântat să descopere în școlarul său, credea el, o înclinație nu doar pentru poezie. «Avem aici o nuvelă, arată profesorul caietul meu, o nuvelă cu o desfășurare de roman, cea dintâi lucrare de acest fel din cercul nostru literar». [...] Mi-a publicat nuvela, spre marea mea surprindere, în ziarul «Bucovina».

Pe fragmente. Începutul a apărut în numărul din 27 iulie 1943 [...] și sfârșitul, în 22 ianuarie 1944. Se apropia ocuparea din nou a Bucovinei de către armatele sovietice. Publicațiile cernăuțene își vor înceta apariția peste o lună – în martie 1944.

Să fi greșit oare profesorul meu când spunea că aş putea să mă fac prozator? Cine știe? S-a despărțit și el de lumea aceasta după ce a trecut prin temnițele comuniste pentru faptul de a fi susținut publicațiile românești din Bucovina în perioada 1941–1944. [...] – Acum, pentru că tot a venit vorba de memoriile pe care le-ați publicat sub formă de mici povestioare în «Bucovina literară», vreau să vă întreb dacă nu vi se pare că ați forțat ușor lucrurile convertindu-le în interviuri. Ele apar sub această formă în cea mai recentă carte a dvs., *Convorbiri sub scara cu îngeri*. Sau, poate, coautorul, consăteanul dvs. Constantin Hrehor, care este și un excelent poet, pentru care am toată considerația, a ținut cu orice preț să opereze această neinspirată, după părerea mea, travestire? Nimeni nu poate să mă convingă că un text conceput într-un stil arată la fel de bine sub pălăria altui stil sau că oralitatea intravertită a povestirii spuse (sau scrise) de un om e totuna cu oralitatea extravertită a convorbirii dintre doi oameni. Poate nu sunt destul de citit, dar n-am mai văzut interviuri cu note la subsol, construite livresc, în maniera unui discurs academic. Unele se prezintă ca niște glose pe marginea textului dumneavoastră, făcute mai degrabă de un comentator decât de un intervievator, altele sunt intervenții gratuite care întrerup stânjenitor cursul povestirii. Și asta pentru că ele, de ce să nu recunoaștem, nu vin să provoace eventuale răspunsuri sau reacții neprevăzute, ci încearcă să se adapteze unor «răspunsuri» preexistente care, în realitate, nici nu sunt răspunsuri, ci secvențe de povestiri autobiografice publicate integral anterior în presa literară. Stau și mă întreb cât de funcțional poate fi un interviu în care răspunsurile precedă întrebările? [...] Dacă nu am dreptate, vă rog să mă contraziceți. – Cartea *Convorbiri sub scara cu îngeri* adună, antologic, cea mai mare parte a convorbirilor mele cu poetul Constantin Hrehor, care au avut loc la Sucevița, comuna noastră natală, în mai multe vacanțe de vară. Convorbirile au fost înregistrate cu aparatul său. Erau discuții libere, fără niciun program, cu salturi de la o întâmplare la alta și cu reveniri la unele din ele, fără nicio motivație și fără nicio preocupare, oricât de mică, pentru încadrarea istorică. Din aceste convorbiri am preluat secțiuni cu caracter predominant autobiografic, pe care le-am mai lucrat puțin și le-am trimis la revista suceveană «Bucovina literară», unde se publică, număr de număr, cu începere din 2004. Nu am crezut că acele secțiuni s-ar putea constitui într-un jurnal. Le-am și semnat o vreme cu un pseudonim. [...] Multe din secvențele publicate în «Bucovina literară» nu au intrat în cartea despre care vorbim, ca să ocupe, în schimb, altele aici un spațiu larg, pe care revista suceveană nu-l putea oferi. Mă refer, în primul rând, la prezentarea grevei studentești de la Cluj, din 1946, cea dintâi mișcare de împotrivire la introducerea comunismului într-o țară care se pregătea, prin forțe exterioare, să fie anexată «lagărului socialist». [...] Trimiterile la presă și la alte surse de informare sunt, evident, străine într-un

interviu. Aici, dat fiind caracterul sensibil al temei pe care o atac, pentru politica noastră de ieri și de azi, chiar dacă am protecția îngerilor păzitori ai *Scării virtuților* sub care îmi desfășor convorbirea cu părintele Constantin Hrehor, nu-mi pot îngădui luxul de a vorbi fără a face trimiteri la surse. Or baza documentară este invocată să asigure cât de cât protecție necesară autorului. [...] Cartea *Convorbiri sub scara cu îngeri* are individualitatea sa, indiferent de genul literar. În *Cuvânt-înainte*, Eugen Simion judecă lucrarea din această perspectivă: «Constantin Hrehor a reușit să alcătuiască o carte vie, plină de fapte de viață și de documente, o carte, în fine, în care își reconstituie biografia un personaj pe care nu știu cum să-l numesc mai bine, un mucenic sau un gentilom al istoriografiei românești». [...] – Societatea noastră a funcționat în triplă formulă până acum, cu obiective specifice pentru fiecare din cele trei perioade istorice pe care le-a străbătut din 1862 încoace – perioada austriacă, perioada românească interbelică și perioada postdecembristă, marcată de intrarea României, cu numai o jumătate de Bucovină, în Uniunea Europeană. Dacă ar fi să comparăm rolul Societății în viața Bucovinei în cele trei etape istorice de dezvoltare ale provinciei, am fi nevoiți să constatăm că în perioada actuală el este unul pur simbolic. Ca număr de ani, perioada postdecembristă egalează perioada interbelică. Dar care era potențialul Societății atunci și care este el acum?! Cu cât entuziasm se mișca Societatea atunci și cu cât neputință se mișcă ea acum?! Cât respect din partea clasei politice exista atunci față de Societatea care a pregătit Unirea provinciei cu Țara și câtă indiferență constatăm acum din partea clasei politice actuale față de aceeași Societate?! Și, totuși, dacă suntem cât de cât responsabili față de înaintașii care au fondat această instituție, trebuie să încercăm o soluție pentru a o revigora. Și Academia Română ar trebui să pună umărul la această revigorare a Societății, care, la rândul ei, a ajutat-o cu totul și cu totul dezinteresat la fondarea sa. Ce credeți că este necesar de făcut mai întâi de toate pentru a reface imaginea Societății și a-i reda demnitatea istorică pe care o merită? – Nu pot să răspund cu folos la această întrebare⁴⁵).

„Mânat de pasiune, consecvență și probitate științifică”, cunună de calități pentru care îl apreciază cercetătorul Stancu Ilin (2008), nonagenarul academician D. Vatamaniuc, cercetător onorific al Institutului „Bucovina” al Academiei Române (din 2007), frecventează sala de lectură a Bibliotecii Academiei Române la fel ca în anii maturității sale creatoare, studiază mai cu seamă presa românească din Transilvania de după 1848 și elaborează câteva studii-școală pentru generațiile mai tinere de cercetători bucovineni, pregătind cu tenacitate o nouă ediție Iraclie Porumbescu, reunind aici poezia, proza, articolele de presă și corespondența acestui autor bucovinean originar, de asemenea, din Sucevița: – *Iraclie Porumbescu, colaborator la „Revista politică” și traducător din germană, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți–București, anul XV, nr. 1 (30), [ianuarie–iunie] 2008, p. 55–60; – Iraclie Porumbescu în Revoluția din 1848 și după aceea, ibidem,*

⁴⁵ *Ibidem*, p. 89–90, 91–92, 94, *passim*.

anul XV, nr. 2 (31), [iulie–decembrie] 2008, p. 473–489; – *Iraclie Porumbescu în corespondență cu contemporanii săi (I)*, *ibidem*, anul XVI, nr. 2 (33), [iulie–decembrie] 2009, p. 535–550; – *Iraclie Porumbescu în corespondență cu contemporanii săi (II)*, *ibidem*, anul XVII, nr. 2 (35), [iulie–decembrie] 2010, p. 601–609; – *Iraclie Porumbescu în corespondență cu contemporanii săi (III)*, *ibidem*, anul XVIII, nr. 1 (36), [ianuarie–iunie], 2011, p. 273–277; – *O pagină din istoria presei românești din Bucovina* [„Gazeta Bucovinei”, Cernăuți, 2/14 mai 1891–6/18 aprilie 1897], *ibidem*, anul XVIII, nr. 2 (37), [iulie–decembrie] 2011, p. 389–394; – *Institutul „Bucovina” al Academiei Române la 20 de ani de activitate științifică și periodicul său, „Analele Bucovinei”*, *ibidem*, anul XIX, nr. 2 (39), [iulie–decembrie] 2012, p. 357–359; – *Călătorii imperiale în Bucovina după Revoluția din 1848. Iraclie Porumbescu – cronicar al Bucovinei*, *ibidem*, anul XX, nr. 2 (41), [iulie–decembrie] 2013, p. 495–515; – *Iraclie Porumbescu în Revoluția din 1848–1849*, *ibidem*, anul XXI, nr. 1 (42), [ianuarie–iunie] 2014, p. 49–79; – *Românii din Imperiul Habsburgic în Revoluție și după Revoluția din 1848–1849*, *ibidem*, anul XXI, nr. 2 (42), [iulie–decembrie] 2014, p. 359–383; – *Bucovina în Revoluția din 1848–1849 și prima „Constituție” din istoria sa*, în „Salutări din Târgoviștea literară”, revistă trimestrială, Târgoviște, anul III, nr. 1–2, [ianuarie–iunie] 2014, p. 7–10; – *Imperiul Habsburgic la sfârșitul existenței sale multisekulare, constituirea Monarhiei Austro-Ungare și sfârșitul stăpânirii dualiste*, în „Analele Bucovinei”, anul XXII, nr. 1 (44), [ianuarie–iunie] 2015 (în curs de apariție); – *Bucovina și Transilvania în Revoluția din 1848. I. Iraclie Porumbescu – corespondent al Bucovinei*, *ibidem*, anul XXII, nr. 2 (45), [iulie–decembrie] 2015 (în curs de apariție).

Începând din 1943, anul debutului său la Cernăuți, D. Vatamaniuc colaborează la diverse periodice din țară. Între acestea: „Academica”, „Almanahul literar” (redactor), „Bucovina”, „Bucovina literară”, „Buletin de informare științifică” (redactor-șef), „Caietele «Mihai Eminescu»”, „Călăuza bibliotecarului”, „Contemporanul”, „Convorbiri literare”, „Făclia”, „Gazeta literară”, „Limbă și literatură”, „Literatorul”, „Luceafărul”, „Lupta Ardealului”, „Manuscriptum”, „Mesager bucovinean”, „Pașii Profetului”, „Progresele științei”, „Revista Bucovinei”, „Revista de istorie și teorie literară”, „Revista de referate și recenzii” (redactor-șef), „Steaua”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Viața românească”, „Viața universitară”.

Un loc aparte în cadrul publicisticii sale îl ocupă activitatea din ultimii 25 de ani, privită în contextul vieții cultural-științifice locale, aceasta reprezentând o contribuție notabilă la renașterea activității de cercetare științifică din Bucovina. În „Pagini bucovinene”, supliment lunar al periodicului ieșean „Convorbiri literare”, ianuarie 1982–octombrie 1989, cu excepția unui singur text autograf, așezat emblematic la chapeau, D. Vatamaniuc nu se află printre colaboratori. Dăm aici, integral, textul acestui autograf: „Ediția națională a operei lui Eminescu se împlinește cu un nou volum consacrat teatrului original și tradus, traducerilor în

proză și dicționarului de rime, cea dintâi lucrare de acest fel în cultura noastră. Un alt volum, care cuprinde corespondența privată, cea oficială din timpul revizoratului școlar și un bogat documentar privind biografia poetului, se va tipări în cursul acestui an. Ultimul volum al ediției naționale, *Fragmentarium*, va reuni textele din manuscrise care nu au intrat în celelalte secțiuni ale ediției naționale. Este programat să apară în prima parte a anului 1989. Ediția națională va fi încheiată înainte de luna iunie 1989, la împlinirea centenarului de la moartea poetului. Ea va oferi, pentru prima dată, o imagine completă asupra diversității și amploarei creației eminesciene⁴⁶.

Autograful semnat de criticul literar Eugen Simion ne lămurește asupra rostului acestui supliment și trebuie, de asemenea, reținut: „Idea «Convorbirilor literare» de a găzdui în paginile ei un supliment scris de poeții și prozatorii din nordul țării mi se pare excelentă. Este o experiență ce trebuie dusă, cu orice chip, până la capăt. Capătul ar fi o revistă autonomă gândită și realizată de sucevenii care simt în ei vocația culturii. Până atunci citesc cu interes poemele și interpretările date de acești autori în majoritatea lor tineri, dornici să se afirme într-o literatură pe care, prin tradiție, o domină. Din aceste locuri au pornit – să nu uităm – câteva din marile talente ale literaturii noastre. Aici s-ar afla, spunea unul dintre ele, placenta spiritualității românești. Cine ne poate opri să credem că pomul care a dat o dată fructe nu va mai da? Să-i sprijinim, deci, pe suceveni în efortul lor de a face literatură și de a întreține cultul pentru literatură prin tinerele «Pagini bucovinene»⁴⁷.

Și de aici, în pofida unor frecvente afirmații, vehiculate propagandistic mai ales la diverse reuniuni (interne, dar și internaționale), organizate în Bucovina după 1990, oricare utilizator interesat poate observa că și înainte de evenimentele din decembrie 1989 se putea scrie despre Bucovina și despre destinul bucovinenilor, e adevărat, sub un control strict al cenzurii și mai rar, cu multe precauții. Iată în cele ce urmează doar câteva exemple, selectate de noi, din acest supliment literar: Mihail Iordache, *Un poet al spațiului Bucovinei: Dragoș Vicol* (anul I, nr. 2, februarie 1982, p. 2); Alex. Rudeanu, *Bucovineni în zările țării* (anul I, nr. 5, mai 1982, p. 3); Alex. Rudeanu, *Bucovineni în zările țării. Lucrare nepieritoare* (anul I, nr. 7, iulie 1982, p. 3); Mihail Iordache, *Bucovina – topos originar* (anul II, nr. 5 (17), mai 1983, p. 1); Mihail Iordache, *Poezia în Bucovina* (anul III, nr. 8 (32), august 1984, p. 1–4; anul III, nr. 10 (34), octombrie 1984, p. 1–4); Alexandru Zub, *Bucovinensia* (anul IV, nr. 6 (42), iunie 1985, p. 4); George L. Ostafi, *Un anotimp – sărbătoare în Bucovina* (anul IV, nr. 8 (44), august 1985, p. 1); Grațian Jucan, *Folcloriști din Bucovina* (anul IV, nr. 9 (45), septembrie 1985); Grațian Jucan, *Eminescu și poezia populară bucovineană* (anul V, nr. 6 (54), iunie 1986, p.

⁴⁶ „Pagini bucovinene”, supliment lunar al periodicului ieșean „Convorbiri literare”, anul VII, nr. 6 (78), iunie 1988, p. 1.

⁴⁷ Eugen Simion, „Este o experiență ce trebuie, cu orice chip, dusă până la capăt”, anul I, nr. 6, iunie 1982, p. 1.

1); Andrei Moldovan, *Sextil Pușcariu la „Glasul Bucovinei”* (anul V, nr. 1 (49), ianuarie 1986, p. 3); Traian Filip, *Bucovineni în zările lumii* (anul VII, nr. 2 (74), februarie 1988, p. 1–4); Constantin Ciopraga, *Modelul bucovinean* (anul VII, nr. 8 (80), august 1988, p. 1); Nicu Buzdugan, *O filă din istoria presei românești din Bucovina: „Gazeta Bucovinei”, 1891–1897* (anul VII, nr. 8 (80), august 1988, p. 3); Aurelian Crăiuțiu, *Bucovina și poezii săi*, articol consacrat lui Paul Celan (anul VIII, nr. 4 (88), aprilie 1989, p. 3); Mircea Grigoroviță, „*Revista Bucovinei*” (1916) (anul VIII, nr. 8 (92), august 1989, p. 3); Mircea Grigoroviță, *Eminescu în periodicele bucovinene* (anul VIII, nr. 10 (94), octombrie 1989, p. 3–4). Dintre celelalte autografe de aici: Ioan Alexandru, „*Fără Bucovina mi-ar lipsi dimensiunea imnică a neamului*” (anul I, nr. 5, mai 1982, p. 1: „[...] Îndrăznesc să spun, cu toată buna cuviință, că Voronețul și Sucevița, Moldovița și Humorul, unice pe pământ, dacă n-ar fi ne-ar fi mai frig în cosmos, ne-ar lipsi ceea ce nici nu știm îndeajuns cât este de adânc, viața eternă a sufletului nostru. Nu de Paradis ne aduc mai profund aminte, ci de împărăția fără amurg din zarea înlăcrimată a viitorului. Pot îndrăzni să mă socot fericit că țin de acest neam în care s-a zămislit prin jertfa Logosului întrupat în istorie atâta divină frumusețe”); Alexandru Andriescu, „*Între colinele din Bucovina am învățat istoria adevărată a țării...*” (anul I, nr. 12, decembrie 1982, p. 1); Petru Rezuș, *Un mare prieten al Bucovinei: Sextil Pușcariu* (anul II, nr. 3 (15), martie 1983, p. 3); Al. Husar, „*Pământ unde zac oasele domnilor noștri...*” (anul II, nr. 6 (18), iunie 1983, p. 1: „Bucovina e o unitate geografică și spirituală indisolubilă. Ea e transcendența noastră istorică ce ne aparține în eternitate”); Vasile Drăguț, *Bucovina* (anul III, nr. 1 (25), ianuarie 1984, p. 1); Mircea Braga, „*Bucovina este istorie coborâtă în spiritualitate*” (anul III, nr. 11 (35), noiembrie 1984, p. 1); Zoe Dumitrescu-Buşulenga, „*Ne întoarcem în Bucovina la izvoare...*” (anul III, nr. 7 (31), iulie 1984, p. 1); Vladimir Găitan, *Mândria de a fi bucovinean* (anul VI, nr. 10 (70), octombrie 1987, p. 1); G. Istrate, *Bucovina, carte a inimii* (anul VII, nr. 7 (79), iulie 1988, p. 1); Mircea Popa, *Bucovinenii și memoria poetului „Luceafărului”* (anul V, nr. 6 (42), iunie 1985, p. 1); Șt. Ștefănescu, *Dimitrie Onciul și idealul Unirii* (anul V, nr. 3 (51), martie 1986, p. 1); Iulian Vesper, *Pentru a iubi Bucovina...* (anul III, nr. 3 (27), martie 1984, p. 1).

Acestora li se adaugă și un număr mare de articole închinete unor autori bucovineni. Dintre aceștia: Ury Benador, Artemie Berariu Ieremievici, Constantin Berariu, Gavril Berariu Ieremievici, Ion Berariu, Sever Beuca-Costineanu, Teocticst Blajevici, Temistocle Bocancea, Leonida Bodnărescu, Samson Bodnărescu, Ion I. Bumbac, Vasile Bumbac, Eusebiu Camilar, Traian Cantemir, Vasile Cantemir, Leon Cehovschi, Arcadie Cerneanu, Traian Chelariu, Ghedeon Coca, Ștefan Cuciureanu, Dimitrie Dan, George Drumur, Vasile Gherasim, Ion Grămadă, Mihai Horodnic, Alexandru Hurmuzachi, Gheorghe Hurmuzachi, Vasile Huțan, Claudiu Isopescu, Heinrich Kipper, Constantin Loghin, Zaharia Macovei (E. Ar. Zaharia), Alfred Margul Sperber, Liviu Marian, Simion Florea Marian,

Constantin Milici, Xenofon Mleşniță, Constantin Morariu, Leca Morariu, Victor Morariu, Ernst Rudolf Neubauer, T. V. Stefanelli, Vasile Țigănescu, Ioan Vicoveanu, Alexandru Voevidca⁴⁸.

Nici în paginile periodicului „Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, apărut în 1969 sub titlul „Studii și materiale”, cu modificare de titlu, „Studii și materiale. Istorie” (II), în 1971, și în 1973 (III), de-a lungul a peste două decenii, D. Vatamaniuc nu se află printre colaboratori. Periodicul, ajuns astăzi la tomul XLI, este important pentru că reia, cu mult înainte de reparația revistei „Codrul Cosminului». Analele științifice ale Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, Seria Istorie (1995)⁴⁹, tradiția presei științifice din Bucovina, publicând, între altele,

⁴⁸ Corelativ, vezi și suplimentul literar al periodicului cotidian local „Zori noi” din ultimele sale două decenii de apariție (1968–1989).

⁴⁹ Serie nouă a periodicului „Codrul Cosminului». Buletinul Institutului de Istorie și Limbă” de pe lângă Universitatea din Cernăuți, care apare anual, în perioada 1924–1939, sub directoratul profesorului universitar dr. Ion I. Nistor, membru titular al Academiei Române (19 mai 1915) și secretariatul de redacție al lui Vasile Grecu, având tiparul la Institutul de Arte Grafice și Editură „Glasul Bucovinei” din Cernăuți. În seria sa nouă (din 1995), „Codrul Cosminului” își dorește a fi „expresia unor preocupări sistematice, permanente, de a identifica și publica mărturi arheologice, documente inedite din arhivele din țară și străinătate, studii, articole, note și comentarii, recenzii, însemnări cu privire la istoria locuitorilor din zonă, din cele mai vechi timpuri și până în zilele noastre”. Prin materialele găzduite în paginile sale, periodicul sucevean dorește, entuziast, „să completeze și să nuanțeze posibilitățile de a înfățișa cât mai complex tot ceea ce a însemnat și înseamnă această zonă în istoria generală și în conștiința românilor, să reflecte deopotrivă roadele investigațiilor arheologice, de istorie veche, medievală, modernă și contemporană, românești și străine”, să acorde „o atenție gală” „elementelor de civilizație și celor de cultură, domeniului real și celui imaginar, tuturor faptelor istorice reprezentative care definesc etnologia locuitorilor de pe acest teritoriu”, lăsând faptele istorice „să vorbească”, evitând „concluziile pripite sau forțate”, „interpretările voit denaturate” și ferindu-se să înlocuiască „realitatea obiectivă a trecutului cu reconstituirea subiectivă” sau cu „dorințele politice ale generației de azi”. În același timp, noua serie a periodicului „Codrul Cosminului” dorește „să constituie [...] o tribună democratică a vieții spirituale pentru toți cei aflați sub auspiciile muzei Clio”, stimulând și publicând „o parte din roadele cercetărilor de pionierat ale studenților de la Secția de istorie-geografie”, ca „mijloc de recompensare morală” și ca „îndemn permanent spre căutarea, afirmarea și apărarea adevărului istoric și de către cei care mâine ne vor urma și continua strădaniile și idealurile” (Mihai Iacobescu, *Cuvânt-înainte*, în „Codrul Cosminului”, serie nouă, Suceava, nr. 1 (11), 1995, p. 5). Potrivit prezentării de pe site-ul actual, reconstruit în 2010, „Codrul Cosminului” este o publicație academică ce își propune să valorifice „rezultatele cercetării științifice inspirate de fenomenele istorice și culturale”. „Păstrând tradiția toleranței și cooperării etnice, culturale și confesionale” din Bucovina istorică și „promovând valorile umaniste”, publicația, în noua ei serie de la Suceava, „este deschisă spre cooperare cu reprezentanții comunității academice, științifice și culturale”. „Fără să-și limiteze scopul cercetării la o anumită arie geografică sau la o anumită perioadă istorică”, „Codrul Cosminului” își propune să acopere „un spectru larg de abordări, de analize inter- și multidisciplinare, inclusiv abordări de metodologie analitică, instrumentare și interpretare” (*Prin știință și toleranță, spre cooperare și integrare*). Cele 23 de tomuri publicate până acum au un regim și o structură variabilă. Până în 2010, periodicul apare cu un singur tom pe an, exceptând trei ani (1998, 2001 și 2003), când apare cu număr dublu: 3–4 (13–14), 1997–1998; 6–7 (16–17), 2000–2001 și 8–9 (18–19), 2002–2003. Din 2010, „Codrul Cosminului” apare semestrial. Având un număr variabil de pagini (tomul I, 1 (11), din 1995, are 396 p.; II, 2 (12), 1996, 836 p.; III–IV, 3–4 (13–14), 1997–1998, 472 p.; V, 5 (15), 1999, peste

articole, studii și documente inedite consacrate istoriei și culturii românești din această provincie marcată dramatic de istorie, după 1940 (1944). În cele ce urmează, pentru întregirea cunoașterii, dintr-o perspectivă mai largă asupra cercetării științifice românești privind Bucovina, despovărată de clișee și stereotipuri, dăm o selecție de titluri, ilustrative prin problematica abordată în paginile acestui periodic de la Suceava și ilustrând cel dintâi moment semnificativ de renaștere a cercetării științifice din această parte a țării, împreună cu lucrările tipărite în volum, menționate de noi, mai jos, în nota 48: Teodor Balan, *Numele Moldova. O istoriografie a problemei* („Studii și materiale. Istorie (III), 1973, p. 77–112); Lazăr Ureche, *Situația învățământului românesc din Bucovina în perioada administrației militare austriece (1774–1786)* (IV, 1977, p. 131–143); Mihai Iacobescu, *Dimitrie Onciul și filosofia istoriei* („«Suceava». Anuarul Muzeului Județean”, (IV), 1977, p. 145–154; Ion Negură, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina* (*ibidem*, IV, 1977, p. 181–190); Mihai Iacobescu, *Ion I. Nistor (1876–1963)* (*ibidem*, p. 263–277); Nicolae Ursulescu, *Tudor V. Ștefanelli* (*ibidem*, p. 279–287); Mihai Iacobescu, *Revoluția de la 1848 – moment de răscruce în istoria românilor din Bucovina* (V, 1978, p. 13–43); Vasile Gh. Miron, Ioan V. Cocuz, *Unirea Bucovinei cu România* (*ibidem*, p. 45–80); Ioan Cocuz, *Contribuții la istoricul presei românești din Bucovina (1820–1918)* (*ibidem*, p. 325–341); Ion Negură, *Sextil Pușcariu – animator și îndrumător în viața culturală a Bucovinei* (*ibidem*, p. 421–434); Mircea Ignat, *Dionisie Olinescu* (*ibidem*, p. 513–520); Dragoș Cusiac, *Samuil și Eugenia Ioneț* (*ibidem*, p. 531–535); Mihai Iacobescu, *Revoluția de la 1848 și dezvoltarea învățământului național în Bucovina* (VI–VII, 1979–1980, p. 163–177); Mircea Cenușă, *George Barițiu și ziarul „Bucovina”* (*ibidem*, p. 179–184); Vasile Boca, *Învățători*

511 p.; VI–VII, 16–17, 2000–2001, 592 p.; VIII–IX, 18–19, 2002–2003, 320 p.; X, 20, 2004, 328 p.; XI, 21, 2005, 296 p.; XII, 22, 2006, 364 p.; XIII, 23, 2007, 358 p.; XIV, 24, 2008, 306 p.; XV, 25, 2009, 316 p.; XVI, 1 (26), 2010, 176 p.; XVI, 2 (27), 2010, 232 p.; XVII, 1 (28), 2001, 234 p.; XVII, 2 (29), 2011, 196 p.; XVIII, 1 (30), 2012, 162 p.; XVIII, 2 (31), 2012, 140 p.; XIX, 1 (32), 2013, 166 p.; XIX, 2 (33), 2013, 250 p.; XX, 1 (34), 2014, 290 p.; XX, 2 (35), 2014, 200 p.; XXI, 1 (36), 2015, peste 146 p), periodicul adoptă o structură care diferă de-a lungul anilor. De format 20 x 28 cm, tomul 1 (11), 1995, are nouă secțiuni: I. Studii; II. Personalități ale Bucovinei; III. Note și comentarii; IV. Documente; V. Toponimie; VI. Din istoria culturii în Bucovina; VII. Însemnări și lucrări ale studenților; VIII. Cronică; IX. Recenzii. Tomul 2 (12), 1996, apare cu câteva secțiuni noi: VI. Bucovina în dezbateră lumii; X. Memento [aniversări] și XI. Scrisori de la cititori. De format 16 x 24 cm, tomul 1 (26), 2010, are secțiunile: Studii; Carte rară. Documente, Cronică, iar tomul 2 (27), 2010: *Arheologie. Conservare; Elite și societate; Politică. Conflicte și societate; Studii internaționale; Opinii; Documente*. Tomul 1, (36), 2015, apare cu secțiunile: *Elite, religii, cultură; Studii internaționale; Politică, conflicte și societate; Note și comunicări; Recenzii*. Începând din 2010, „Codrul Cosminului”, apărând într-o serie nouă, își tipărește materialele în limbile engleză, franceză, germană și ucraineană. De-a lungul anilor, publică în paginile acestui periodic academic din Bucovina cadre didactice universitare de la Suceava și din alte centre academice românești, cercetători, muzeografi, profesori din învățământul preuniversitar, specialiști de peste hotare. „Codrul Cosminului” are cotația B+ a CNCS (Conf. *Prin știință și toleranță, spre cooperare și integrare*, apud atlas.usv.ro/www/codru_net/).

ambulanți în Bucovina anilor 1774–1918 (ibidem, p. 295–309); Grigore Foiț, Un documentarist al penelului – Franz Xaver Knapp (ibidem, p. 359–362); Traian Cantemir, Semnificațiile prozei lui E. M. Grigorovitză (ibidem, p. 391–400); Vasile Andrucoșvici, Revista „Făt-Frumos” la Suceava (1926–1934) (ibidem, p. 401–411); Mihai Iacobescu, George Popovici (1863–1905) (ibidem, p. 541–564); Gavril Irimescu, Din istoria mineritului în Bucovina [I] (VIII, 1981, p. 265–277); Ștefan Lemny, Tipografia de la Rădăuți – centru de cultură românească în veacul XVIII (ibidem, p. 311–320); Traian Cantemir, Aspirațiile de unitate națională la scriitorii bucovineni de până la 1918 (ibidem, p. 321–352); Eugen Dimitriu, Colaboratori bucovineni la revista „Familia” (I) (ibidem, p. 333–352); Emilian-Dan Petrovici, Societățile academice românești din Bucovina – forme ale luptei de emancipare socială și națională (ibidem, p. 353–374); Lazăr Ureche, „Revista ilustrată” – propagatoare a istoriei și culturii bucovinene (ibidem, p. 375–380); Ion V. Cocuz, Contribuții la istoricul presei românești din Bucovina (1918–1944) (ibidem, p. 389–398); Mihai-Ștefan Ceaușu, Noi date privind relațiile economice dintre Bucovina și Transilvania la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea (ibidem, p. 441–448); Mihai Iacobescu, Documente ale Revoluției de la 1848 din Bucovina (ibidem, p. 453–462); Vasile Tiron, Un poet din Bucovina începutului de veac – Nicu Dracea (1879–1923) (ibidem, p. 509–516); George Muntean, Vasile Țigănescu, scriitor și profesor (ibidem, p. 517–526); Eugen Dimitriu, Simion Florea Marian – comemorarea marelui etnograf și folclorist (IX, 1982, p. 29–38); Eugen Dimitriu, Societatea „Școala română” din Suceava (1883–1918) (ibidem, p. 51–70); Gavril Irimescu, Din istoria mineritului în Bucovina (1918–1944) (II) (ibidem, p. 265–283); Nicolae Cârlan, Iraclie Porumbescu. O prezentare monografică [I] (ibidem, p. 313–328); Mircea Cenușă, Ziarul „Bucovina” – tribună a unității culturale românești (ibidem, p. 329–346); Eugen Dimitriu, Colaboratori bucovineni ai revistei „Familia” (II) (ibidem, p. 347–366); Petru Froicu, Din istoria presei bucovinene: „Freamătul literar” (1933–1937) (ibidem, p. 367–376); Mihai-Ștefan Ceaușu, Contribuții la istoricul exploatării sării la sfârșitul secolului al XVIII-lea și în prima jumătate a secolului al XIX-lea în Bucovina (ibidem, p. 377–392); Mihai Iacobescu, Ioan Zugrav, Documente ale Revoluției de la 1848 din Bucovina (ibidem, p. 409–418); Mircea Bejenariu, Un documentar despre Eusebie Mandicevschi (ibidem, p. 425–432); Maria Mărgineanu, Cezarina Avădăni, George Tofan (1880–1920) (ibidem, p. 451–456); Mircea Cenușă, Ciprian Porumbescu și Brașovul (X, 1983, p. 109–116); Eugen Dimitriu, Contribuții la răspândirea operei lui Ciprian Porumbescu (ibidem, p. 127–146); Nicolae Cârlan, Iraclie Porumbescu. O prezentare monografică (II) (ibidem, p. 147–170); Mircea Avram, Scrisori ale lui Iraclie Porumbescu (ibidem, p. 171–174); Nicolae Cârlan, Eugen Dimitriu, Colecția de proverbe și zicători a lui Iraclie Porumbescu (ibidem, p. 175–185); Ion Negură, Industria, meseriile și sistemul financiar-bancar în Bucovina sub stăpânirea habsburgică (1775–1918) (ibidem, p. 531–552); Ioan

V. Cocuz, *Viața politică românească în Bucovina (1909–1911)* (*ibidem*, p. 599–635); Ion Popescu-Sireteanu, *Însemnări despre poezia lui Teodor Robeanu* (*ibidem*, p. 725–730); Traian Cantemir, *Coordonatele prozei lui Vasile Țigănescu* (*ibidem*, p. 731–738); Mircea Grigoroviță, *Un bucovinean de altădată: Emanuil Grigorovitza* (*ibidem*, p. 769–778); Eugen Dimitriu, Petru Froicu, Liviu Marian, *La centenarul nașterii scriitorului* (*ibidem*, p. 779–800); Nicolae Ceredarec, *Exploatarea minelor de cupru de la Fundu Moldovei în timpul stăpânirii austriece (1805–1918)* (*ibidem*, p. 853–856); Ștefan Bucevschi, *Bucovina într-un album omagial al Congregației mechitariste din Viena, 1858* (*ibidem*, p. 857–864); Mircea Cenușă, *Bucovina în memoriile unui prefect al lui Avram Iancu (XI–XII, 1984–1985, p. 205–213)*; Vasile M. Demciuc, *Ideea unității naționale în activitatea societății academice studențești „Arboroasa”* (*ibidem*, p. 219–224); Ioan V. Cocuz, *Începuturile vieții parlamentare în Bucovina* (*ibidem*, p. 225–233); Ion Popescu-Sireteanu, *Scriitorul bucovinean Mihai Teliman* (*ibidem*, p. 281–288); Mircea Grigoroviță, *Preocupări germaniste în unele periodice bucovinene* (*ibidem*, p. 307–318); Grațian Jucan, *Gavril Rotică* (*ibidem*, p. 351–355); Vasile Gh. Miron, *Teodor Balan (1885–1972)* (*ibidem*, p. 357–367); Ion Negură, *Teodor Onciulescu – un mesager bucovinean al poporului român peste hotare* (*ibidem*, p. 369–372); Vladimir Trebici, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (125 de ani de la înființarea ei)* (XIII–XIV, 1986–1987, p. 31–35); Emil-Ioan Emandi, Ștefan-Mihai Ceaușu, Aurelia Petcu, *Câteva aspecte de geografie istorică privind repartitia resurselor agrosilvice în Bucovina (secolele XVIII–XIX)* (*ibidem*, p. 183–197); Mihai Iacobescu, *Acțiuni, pretexte, mijloace ale habsburgilor pentru a ocupa nordul Moldovei („cheia Moldovei”). Proteste ale românilor (1771–1777)* (*ibidem*, p. 209–219); Mircea Marva, *O veche familie de învățători bucovineni [Familia Vasile Avram]* (*ibidem*, p. 285–296); Dragoș Cusiac, *Cursurile universitare de vară de la Dorna Candrenilor* (*ibidem*, p. 299–305); Grațian Jucan, *Dimitrie Gusti în Bucovina* (*ibidem*, p. 307–312); Traian Cantemir, *Activitatea literară a lui N. Tcaciuc-Albu* (*ibidem*, p. 313–319); Mircea Cenușă, *Vasile Bumbac și Blajul. Contribuție biografică* (*ibidem*, p. 369–384); Emil-Ioan Emandi, Ștefan-Mihai Ceaușu, *Contribuții de morfologie urbană la cunoașterea orașului Suceava, 1388–1989, Cuvânt-înainte de Ioan Caproșu* (XV, 1988, p. 7–417); Ioan V. Cocuz, *Presa românească în Bucovina (1809–1944)* (XVI, 1989, p. 3–118)⁵⁰.

⁵⁰ După 1980, la Suceava, Cernăuți și Chișinău, apar mai multe lucrări ce urmăresc valorificarea și valorizarea patrimoniului cultural al Bucovinei. Pentru rolul lor în epocă, dar și pentru valoarea documentară (adevărate instrumente de lucru pentru cercetarea științifică de astăzi), trebuie reținute, între altele: – Emil Satco, *Muzica în Bucovina. Ghid biobibliografic*, Suceava, Biblioteca Județeană, 1981; – [I. Pânzar, Petru Foicu], *Știința în Bucovina. Ghid biobibliografic*, Cu o prefață, *Dimensiuni cultural-științifice bucovinene*, de Traian Cantemir, vol. I, Suceava, Biblioteca Județeană, 1982; – [I. Pânzar, Petru Froicu, Eugen Dimitriu], *Știința în Bucovina. Ghid biobibliografic*, Cu un cuvânt-înainte de I. Pânzaru, vol. II, Suceava, Biblioteca Județeană, 1983; – [I. Pânzar, Petru Froicu,

În paginile acestui periodic de la Suceava, D. Vatamaniuc publică, după 1989, articolul *Voluntarii bucovineni în Războiul pentru Întregirea Țării* (XXI, 1994, p. 249–254)⁵¹.

Dimitrie Vatamaniuc este fondatorul periodicului științific „Analele Bucovinei” al cărui redactor-șef este, fără întrerupere, încă de la înființare (1994). Acest semestrial academic își propune, potrivit articolului-program, să fie „un instrument pentru împlinirea nobilelor obiective ale promovării și răspândirii culturii naționale; să reprezinte o alternativă românească autorizată în dialogul, demult deschis, privind istoria și cultura Bucovinei”, străduindu-se „să dea expresie sufletului românesc, ridicând conștiințele noastre, ale tuturor, la nivelul unor mari idei”⁵².

Cu modificări în colegiul de redacție și îmbunătățiri de structură, „Analele Bucovinei” se ocupă, în cei douăzeci și doi de ani de apariție neîntreruptă, de problemele Bucovinei istorice sub toate aspectele: viață politică, literară, culturală și artistică, istorie, demografie, toponimie, onomastică, statistică, etnografie și folclor, științe naturale. Număr de număr, este rezervat un spațiu larg evocării personalităților bucovinene, cărților și revistelor din provincie, manifestărilor diverse ce au ca temă Bucovina, atât în țară cât și peste hotare. Prin caracterul enciclopedic și prin aria de cercetare, „Analele Bucovinei” ocupă un loc singular atât între publicațiile periodice ale Academiei Române cât și în rândul publicațiilor științifice din Bucovina și străine, ce apar astăzi. De-a lungul celor peste douăzeci ani de existență, în paginile periodicului „Analele Bucovinei”, alături de fondatori și îndrumători – academicieni și profesori universitari din țară, publică cercetători, profesori, învățători, preoți, muzeografi, arhiviști, din multe localități ale Bucovinei și din țară, de la Cernăuți și din Basarabia, din Occident. Unele dintre articolele publicate, mai întâi aici, formează substanța unor studii și monografiile ce se publică,

Eugen Dimitriu], *Știința în Bucovina. Ghid biobibliografic*, Cu o notă redacțională de I[oa]n P[ânzar], Suceava, Biblioteca Județeană, 1984; – Emil Satco, *Arta în Bucovina. Ghid biobibliografic*, vol. I–II, Suceava, Biblioteca Județeană, 1984, 1991; Emil Satco, *Artiști plastici din Bucovina. Mic dicționar*, Suceava, f. ed., 1991; – Emil Satco, Ioan Pînzar, *Dicționar de literatură Bucovina*, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 1993; – Sergiu Moraru (coordonator), *Folclor din Țara Fagilor*, Cuvânt-înainte de Arcadie Suceveanu, Prefață de Grigore Bostan, Chișinău, Editura „Hyperion”, 1993; – Emil Satco, Ioan Pînzar, *Personalități bucovinene. Dicționar*, VIII, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”– Fundația Culturală a Bucovinei, 1997; – Emil Satco, *Bucovina. Contribuții cultural-științifice. Dicționar*, IX, Cu o notă redacțională nesemnată, Suceava, Biblioteca Bucovinei „I.G. Sbiera”, 2000; – Grigore G. Bostan, Lora Bostan, *Pagini de literatură română Bucovina, regiunea Cernăuți 1775–2000*, Cernăuți, Editura „Alexandru cel Bun”, 2000; – Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. I–II, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004; – Valentin Ciucă, *Un secol de arte frumoase în Bucovina*, Prefață de acad. Răzvan Theodorescu, Suceava, Editura Mușatinii, 2005.

⁵¹ Cu același titlu, articolul apare și în „Analele Bucovinei”, Rădăuți–București, anul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, p. 23–27.

⁵² Acad. Gheorghe Platon, *Argument*, în „Analele Bucovinei”, Rădăuți–București, anul I, nr. 1, [ianuarie–iunie] 1994, p. 5–6. Republicat într-un volum retrospectiv, vezi „Analele Bucovinei”, anul IX, nr. 2 (19), [iulie–decembrie] 2002, p. 329–33.

după 1996, în colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii”, din care s-au tipărit și pregătit pentru tipar, până acum, peste 40 de volume⁵³.

Câteva numere din „Analele Bucovinei” sunt omagiale, închinată unor personalități ale istoriei și culturii noastre: Gheorghe Løvendal (IV, 2, 1997, p. 287–326), Ciprian Porumbescu (X, 1, 2003), Ștefan cel Mare (XI, 1, 2004). Un număr special, IV, 3, 1997, publică în limbile română, germană și ucraineană documentele conferinței științifice internaționale din 1996, fără să respecte structura adoptată în 1994⁵⁴. Tomul XVII, nr. 1 (34), [ianuarie–decembrie] 2010,

⁵³ Apariția periodicului „Analele Bucovinei” prilejuiește „o adevărată revelație” în viața culturală a provinciei, certificând „cu argumente științifice continuitatea spiritualității românești în Bucovina istorică”. Vezi Ilie Luceac, „Analele Bucovinei”, *An I, 1, 1994. Centrul de Studii „Bucovina”, Editura Academiei Române, București, 1994, 234 p.*, în „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți – București, anul I, nr. 4, 1994, p. 128–130. Fiecare din cele 43 de tomuri ale periodicului științific de la Rădăuți se bucură de-a lungul anilor de numeroase cronici de semnal ori de întâmpinare, atât în presa cotidiană din Bucovina cât și în periodice științifice și de cultură din țară, cronici care subliniază contribuția acestuia la „sporirea fondului documentar istoric referitor la Țara de Sus”. Vezi, printre altele, Vasile Precop, „Analele Bucovinei”, *An IV, 1 (7) și 2 (8), 1997*, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți – București, anul V, nr. 2 (18), 1998, p. 117–120; [Ștefan Hostiuc], „Analele Bucovinei”, *Anul VIII, Nr. 1, 2, 2001*, în „Mesager bucovinean”, București, anul II, nr. 1 (5), ianuarie–martie, 2003, p. 8. Pentru „un bilanț de parcurs” al instituției, la împlinirea a zece ani de activitate, cu trimitere la volumul retrospectiv aniversar al periodicului științific al acesteia, vezi Alexandru Zub, „Analele Bucovinei”, *IX, 2002, 2, p. 313–619*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, XLII, Iași, Editura Academiei Române, 2005, p. 799–800. Sub titlul *Studii bucovinene – un bilanț de parcurs*, textul semnat de acad. Alexandru Zub apare, ca editorial, în „Dacia literară”, serie nouă, Iași, anul XVI, nr. 6 (63), noiembrie–decembrie 2005, p. 3–4. Vezi și Vasile I. Schipor, „Analele Bucovinei” – un periodic științific contemporan dedicat „promovării și răspândirii culturii naționale”, în „Glasul Bucovinei”, Cernăuți–București, anul XXI, nr. 3–4 (83–84), [iulie–decembrie] 2014, p. 184–193.

⁵⁴ Centrul pentru Studiarea Problemelor Bucovinei organizează cele dintâi mari reuniuni științifice internaționale în cadrul parteneriatului româno-germano-ucrainean fondat în septembrie 1993, la Cernăuți: „Bucovina, 1775–1862. Aspecte politice, sociale, economice și demografice”, Rădăuți–București, 31 mai–5 iunie 1996; *Procese politice, sociale, culturale și economice în Bucovina, 1861–1918. Aspecte edificatoare pentru o Europă unită?*, Rădăuți, 20–22 septembrie 2000. Și documentele reuniunii din 2000 se tipăresc în volum separat, în limbile germană, română și ucraineană (2002). Centrul de la Rădăuți se impune, chiar de la începutul activității sale, printr-o deschidere curajoasă spre o nouă cultură a comunicării și un parteneriat competitiv, prin prezentarea cu obiectivitate a faptului istoric și refuzul manipulării istoriei, nutrirind convingerea eruditului cronicar Miron Costin (1633–1691), potrivit căreia, „la acest fel de scrisoare gând slobod și fără valuri trebuiește” (*Predoslovie adecă voroava cătră cetitoriul la Letopiseșul Țării Moldovei de la Aron-Vodă încoace*). În pofida dificultăților cu care se confruntă, reuniunile pe care le organizează aspiră să devină – potrivit opiniei unor personalități ale vieții culturale și științifice contemporane: acad. Gheorghe Platon, acad. Vladimir Trebici, acad. Radu Grigorovici, acad. Ștefan Ștefănescu, dr. Ortfried Kotzian, Î.P.S. Pimen – o oază în care dezbateră intelectuală asupra românismului și a europenismului, deopotrivă, se desfășoară din perspectiva trecutului, a prezentului și a viitorului, dobândind valoare intelectuală, științifică, politică și morală și alimentându-ne convingerea că noi, europenii, avem o cultură comună izvorâtă din credința noastră creștină, la care trebuie să adăugăm credința, munca și contribuția noastră. În acest sens trebuie reținut și *Comunicatul comun* al participanților la Sesiunea științifică internațională, organizată de Bukowina-Institut din Augsburg, Cernăuți, 30 septembrie–4 octombrie 1993, semnat de cei trei directori fondatori: dr. Ortfried Kotzian,

356 p., este, de asemenea, un număr special, reunind documentele Conferinței științifice internaționale „Identitate și multiculturalitate în Bucovina istorică. Convergențe culturale”, Rădăuți, 1–3 octombrie 2009⁵⁵. Tomul XVIII, nr. 1 (36), [ianuarie–iunie] 2011, este un tom omagial, închinat academicianului Radu Grigorovici (1911–2008), director fondator al Institutului „Bucovina”, la centenarul nașterii sale.

La împlinirea a zece ani de la înființarea Centrului pentru Studierea Problemelor Bucovinei, „Analele Bucovinei” apar cu un număr special, retrospectiv, oferind utilizatorului interesat de cercetarea problemelor Bucovinei un instrument de lucru. Sumarul acestuia cuprinde un *Editorial* (D. Vatamaniuc, *Centrul de Studii „Bucovina” la un deceniu de activitate*); *Nota redacției*; *Argument* (retipărirea articolului-program din anul I, nr. 1, 1994, semnat de Acad. Gheorghe Platon); *Editoriale (1994–2002)*; *Opinii (1994–2002)*; *Bibliografia tematică a revistei „Analele Bucovinei”, pe anii 1994–2002*; *Sumare (1994–2002)*; *Numere speciale*; *Lista ilustrațiilor apărute pe prima copertă a fiecărui număr*; *Indice de autori*.

dr. Dimitrie Vatamaniuc și dr. Oleg Panciuc: „Noi, participanții la prima conferință internațională la Cernăuți, consacrată problemelor privind transformările de conștiință (processe istorice, politice, sociale și culturale) în Bucovina, ne-am adunat pentru a confirma înțelegerea deplină a responsabilității pe care o purtăm în fața popoarelor noastre, ca și în fața lumii întregi, pentru a demonstra necesitatea unei analize profunde a trecutului nostru comun, cu scopul de a contura într-un mod civilizată viitorul nostru comun în Casa Europeană. Noi reprezentăm diferite state suverane, suntem diferiți prin conștiința noastră și cultură, însă, grupați fiind în baza *Convenției de la Helsinki*, nu vom întrerupe relațiile, în pofda frontierelor hotărâte de însăși soarta istoriei. Frumusețea Bucovinei este frumusețea naturii și a oamenilor ei, a măreției și înțelepciunii lor spirituale, în varietatea culturilor etnice. Acest ținut devenise un adevărat pământ al făgăduinței pentru reprezentanții diferitelor popoare, unde, ca într-un adevărat laborator experimental european, s-a format imaginea bucovineanului, bine cunoscută în lumea civilizată. Și, cu toate că astăzi această imagine este esențial deformată, departe de a fi romantică, ea ne obligă pe noi să regăsim adevăratele orientări istorice. Primul rector al Universității din Cernăuți, pe jumătate român, pe jumătate ucrainean, profesorul de limba germană Constantin Tomasciuc a spus: «Vai de acea națiune care se teme de influența altei națiuni, căci ea singură își pronunță atunci sentința capitală». Suntem lipsiți de o astfel de frică, mai mult chiar, noi suntem convingeți de necesitatea ajutorului și a influenței reciproce între popoarele noastre și cultura lor, care vor contribui la procesul de formare a omului mileniului viitor. Astăzi concepțiile noastre reînvie frumoasele tradiții ale Bucovinei, care și-au găsit expresia în hotărârea, devenită semnificativă pentru Europa, din 1910, despre înțelegerea reprezentanților diferitelor popoare care conviețuiesc în acest minunat ținut. Să fim urmași demni ai strămoșilor noștri, să facem în fața lumii zbuțumate pașii noștri unul către celălalt, să demonstrăm dorința noastră de a trăi în pace, colaborare și înțelegere reciprocă. Așa să ne binecuvânteze Dumnezeu în toate căutările noastre comune ale adevărului care ne unește, în toate începuturile ce vor transforma țările noastre în țări democratice și vor face popoarele noastre fericite, cetățenii noștri mai apropiați!» Mai puțin cunoscut, timp de peste un deceniu, documentul este publicat de Vasile I. Schipor, secretarul științific al Institutului „Bucovina” de la Rădăuți, în volumul *Bucovina istorică. Studii și documente* (2007), p. 64–65.

⁵⁵ Tomul XVII, nr. 1 (34), [ianuarie–decembrie] 2010, este, astfel, cel de al doilea tom al „Analelor Bucovinei” ce apare fără să respecte formatul adoptat la apariție (1994).

La împlinirea a douăzeci de ani de la înființarea Centrului de Studii „Bucovina”, periodicul de la Rădăuți apare cu un nou număr retrospectiv, aniversar, având aceeași structură a sumarului ca și tomul din 2002: *Editorial*, semnat de redactorul-șef: D. Vatamaniuc, *Institutul „Bucovina” al Academiei Române la 20 de ani de activitate și periodicul său „Analele Bucovinei”*; *Nota redacției*; Acad. Gheorghe Platon, *Argument*; *Editoriale 2003–2012*; *Opinii 2003–2012*; *Bibliografia tematică a revistei „Analele Bucovinei” pe anii 2003–2012*; *Sumare (2003–2012)*; *Numere speciale*; *Lista ilustrațiilor apărute pe prima copertă a fiecărui număr*; *Indice de autori*.

Multe din articolele, studiile și documentele publicate în „Analele Bucovinei” sunt reunite în cele zece capitole ale volumul *Bucovina între Occident și Orient. Studii și documente*: I. *Centrul de Studii „Bucovina”*, p. 19–38; II. *Conferințe și reuniuni internaționale*, p. 39–72; III. *Mari scriitori români și Bucovina*, p. 73–209; IV. *Personalități din Bucovina*, p. 211–352; V. *Mesageri bucovineni ai spiritualității românești*, p. 353–405; VI. *Intelectuali bucovineni în corespondența cu contemporanii lor*, p. 407–458; VII. *Relații româno-germane și româno-poloneze*, p. 459–492; VIII. *Mișcarea literară bucovineană interbelică și presa rădăuțeană*, p. 493–519; IX. *Onomastică bucovineană*, p. 521–530; X. *Documente*, p. 531–666. Cum afirmă academicianul Ștefan Ștefănescu, Dimitrie Vatamaniuc, „eminentul cunoscător al istoriei și culturii Bucovinei”, „bucovinean tipic”, „un senior al spiritului românesc cu vocația sintezei între Occident și Orient, ne oferă o valoroasă lucrare asupra uneia dintre cele mai frumoase regiuni ale țării, păstrătoare a unui patrimoniu sacru al trecutului, din care se împletește conștiința și demnitatea unei națiuni”, volum ce „se recomandă – prin varietatea tematică a studiilor temeinice reunite aici – ca una dintre cele mai frumoase cărți de identitate a poporului român, al cărei mesaj este invitația la cunoaștere prin cultură a istoriei românilor”⁵⁶.

Periodicul științific al Institutului „Bucovina” al Academiei Române și Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” marchează, alături de celelalte publicații bucovinene de după 1989⁵⁷, cel de al doilea moment de

⁵⁶ Acad. Ștefan Ștefănescu, *Prefață*, în *op. cit.*, p. 9. Pentru un „bilanț de parcurs”, la împlinirea a douăzeci de ani de la fondarea periodicului, vezi articolul semnat de secretarul său de redacție: Vasile I. Schipor, „Analele Bucovinei”, *periodicul Institutului „Bucovina” al Academiei Române. Destinul unui proiect științific*, în „Analele Bucovinei”, anul XXI, nr. 2 (43), [iulie–decembrie] 2014, p. 339–349.

⁵⁷ Din rândul acestor periodice bucovinene trebuie menționate aici, în primul rând, „Analele Putnei”, publicație semestrială editată de Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare” al Sfintei Mănăstiri Putna, înființat la 2 ianuarie 2005. Din redacția periodicului fac parte: arhimandritul Melchisedec, starețul Mănăstirii Putna, ieromonahul Marcu, ieromonahul Dosoftei, monahul Iachint, monahul Alexie, monahul Timotei, Ștefan S. Gorovei, Maria-Magdalena Székely. Redacția: Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare”, Sfânta Mănăstire Putna, comuna Putna, cod poștal 727455, județul Suceava. Tiparul: Grup Mușatinii, Suceava. În articolul-program, intitulat *Cuvânt-înainte*, p. 3–4, redacția motivează, în primul rând, întemeierea instituției de cercetare de la Putna: „În cursul muncii de pregătire pentru tipar a unui număr de 2 215 pagini, rânduite în șase volume, și de

renaștere a cercetării științifice din Bucovina, caracterizat prin dezideologizarea discursului, deschiderea față de modernizarea structurală și cercetarea sistematică, printr-un parteneriat multinațional competitiv, promovat încă din 1993, cultivând valori perene ale tradiției și căutând orizonturi noi de înțelegere și interpretare a istoriei, care să consolideze unitatea în diversitatea formelor sale de manifestare, într-un spațiu care să devină capabil să prezerve atributele caracteriale ale unui

organizare a unui simpozion internațional – activități circumscrise anului comemorativ «Ștefan cel Mare și Sfânt» –, s-a conturat nevoia existenței, la Mănăstirea Putna, a unei structuri care să trezească și să mențină interesul pentru cunoașterea trecutului nostru și care să impulsioneze cercetarea lui. Așa s-a născut ideea înființării unui centru ale cărui obiective științifice prioritare să fie epoca Dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, precum și istoria Mănăstirii Putna” (p. 3). Prin epoca lui Ștefan cel Mare, Centrul putnean înțelege „o perioadă mai întinsă, marcată de personalitatea acestui suveran”, iar în ceea ce privește istoria Mănăstirii Putna va urmări îndeosebi „rolul său în făurirea culturii noastre medievale și apoi în renașterea românească și în întreținerea simțămintelor naționale” (p. 3). Propunându-și să devină „o instituție de neocolit” pentru cercetătorii preocupați de aceste două direcții de investigare, Centrul de Cercetare și Documentare „Ștefan cel Mare” al Sfintei Mănăstiri Putna își propune organizarea unei biblioteci proprii. Aici „vor fi adăpostite, în original sau în copii, lucrări vechi și noi, tipărite în țară și în afara granițelor țării, referitoare la tematica urmărită”, vor fi constituite „colecții de izvoare (documente, monede, medalii, mărturii arheologice etc.), precum și o arhivă de imagini pe suport digital”. Rezultatele activității de cercetare vor fi valorificate, într-o primă etapă, „în cadrul unor reuniuni științifice, organizate atât la Putna, cât și în afara zidurilor mănăstirii, în centre academice și universitare”. Ulterior, acestea vor fi valorificate prin publicare în volume, în continuarea seriei tipărite în 2003–2004, sau în paginile periodicului „Analele Putnei”. Totodată, pentru a înțelege rolul cultural jucat de Mănăstirea Putna, Centrul „își propune și valorificarea marelui tezaur artistic și documentar al mănăstirii, prin publicarea atât a pieselor din depozit, cât și a documentelor inedite, păstrate fie în arhiva proprie, fie în alte arhive, publice sau private” (p. 3–4). Din această perspectivă este precizat rostul și structura periodicului: „Revista «Analele Putnei» va publica materiale – studii, articole, note, însemnări, documente – care vor corespunde obiectivelor Centrului de Cercetare și Documentare «Ștefan cel Mare». Ea vă găzdui și o rubrică de recenzii și de note bibliografice, încurajând discuțiile și comentariile de specialitate asupra unor lucrări (cărți și studii) din aria de interes a revistei. În măsura spațiului disponibil și în condițiile unei bune colaborări cu autorii, «Analele Putnei» vor avea și o rubrică intitulată «Fișier bibliografic», în care vor putea fi semnalate lucrări închinată epocii lui Ștefan cel Mare, neincluse în bibliografiile apărute în 2004” (p. 4). Prin apariția și programul său asumat la început de drum și respectat, număr de număr, timp de zece ani, periodicul „Analele Putnei” aduc în viața științifică a Bucovinei contribuții valoroase și noi direcții de cercetare. Și acest proiect „s-a născut dintr-o idee îndrăzneță, dintr-o colaborare exemplară și dintr-o solidaritate remarcabilă”, evidențiind „un model de colaborare pe terenul cunoașterii, între slujitorii altarului și slujitorii adevărului istoric”, cum remarcă Maria-Magdalena Székely și Ștefan S. Gorovei în *Prefață* la volumul *Ștefan cel Mare și Sfânt, 1504–2004. Atlet al credinței creștine*, Sfânta Mănăstire Putna–Editura Mușatinii, 2004, p. 9. De-a lungul anilor, în paginile periodicului putnean publică personalități ale vieții universitare din România, cercetători din institute ale Academiei Române și din Republica Moldova, specialiști de peste hotare. Alături de aceștia, semnează contribuții valoroase mai mulți tineri monahi de la Mănăstirea Putna. „Analele Putnei”, singura publicație științifică având ca subiect cercetarea epocii lui Ștefan cel Mare și istoria Mănăstirii Putna, prezintă periodic câte un instrument de lucru util. În anul V, nr. 2, [iulie–decembrie] 2009, se publică *Sumarul sumarelor I, 2005–V, 2009*, în limba română, p. 489–494 și în limba engleză, p. 495–500. În anul X, nr. 2, [iulie–decembrie] 2004, se publică *Sumarul sumarelor VI, 2010–X, 2014*, de asemenea în limba română, p. 457–464 și în limba engleză, p. 465–472.

concept european cu o largă recunoaștere: „Modelul Bucovinei” („Das Modell Bukowina”)⁵⁸.

Din 1995, D. Vatamaniuc este director al periodicului „Septentrion”, organul de presă al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, fondat în 1995. În coloanele acestui periodic de cultură îi apar studii și articole diverse, cele mai multe ca editoriale: *Eminescu și literatura bucovineană la 1860–1870* (anul II, nr. 4–5, 1991, p. 1 și 3); *Cultura și împlinirea idealurilor naționale* (anul IV, nr. 12–13, 1996, p. 1 și 3): „Orientarea culturală este promovată în Bucovina în anii din urmă de două publicații cu un program explicit, care include toate domeniile civilizației și culturii bucovinene. «Glasul Bucovinei» începe să apară, sub formă de revistă, încă din 1994 și este de pe acum o publicație cu o personalitate bine conturată în contextul publicisticii bucovinene. O publicație cu o personalitate distinctă este și revista «Analele Bucovinei», întemeiată tot în 1994. Aceste două publicații, la care s-ar putea alătura și altele, însă fără apariție regulată, se ocupă exclusiv de problemele Bucovinei, iar cea din urmă, revistă a Centrului de Studii «Bucovina» din Rădăuți, întreține un dialog permanent cu Centrul Bucovinean de Studii de pe lângă Universitatea din Cernăuți și cu Bukowina-Institut din Augsburg. Aceste două publicații au marele avantaj că apar sub egida unor instituții, Fundația Culturală Română, prima, Academia Română, a doua, cu prestigiu internațional.

Revista «Septentrion» are și ea marele avantaj că apare sub egida Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, societate întemeiată la Cernăuți, în 1862. Activitatea Societății se reflectă în paginile revistei, însă se acordă atenție, în egală măsură, și vieții culturale și științifice a provinciei.

Mișcarea culturală din Bucovina, promovată de [aceste] publicații cu apariție susținută, independente de partidele politice, se înfățișează la acest sfârșit de secol ca un front comun de activitate, fără să fie coordonat de la «Centru» sau din altă parte. Suntem uniți în lupta pentru unitatea culturală a românilor bucovineni. Succesele sau insuccesele noastre vor fi evaluate, cu dreaptă măsură, în mileniul următor⁵⁹); *Eminescu și euroregiunile* (anul V, nr. 14–15, 1997, p. 1); *George baron Løvendal* (*ibidem*, p. 1); *Eminescu la sfârșit de secol și început de mileniu* (anul VI, nr. 16–17, 2001, p. 3–4); *Mișcarea europeană mazziniană și lupta „junimii” române pentru independență, libertate și unitate statală* (anul XIII, nr. 18, 2002, p. 1–3)⁶⁰; *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în*

⁵⁸ Conf. Acad. Radu Grigorovici, *Das Modell Bukowina*, în „Analele Bucovinei”, anul III, nr. 2 (6), [iulie–decembrie] 1996, p. 261–298. Retipărit în volumul Acad. Radu Grigorovici, *Bucovina între milenii. Studii și documente*, Cuvânt-înainte: D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Ediție îngrijită de Rodica Marchidan și Rodica Iațencu, Indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (19), 2006, p. 234–266.

⁵⁹ D. Vatamaniuc, *Cultura și împlinirea idealurilor naționale*, în „Septentrion». Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina”, anul IV, nr. 12–13, 1996, p. 3.

⁶⁰ Articolul se retipărește din „Academica”, București, anul XI, nr. 6 (126), aprilie 2001, p. 22–23.

Bucovina (anul XIV, nr. 19–20, 2002–2003, p. 1); *Domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt în documente din vremea sa* (anul XV, nr. 21, 2004, p. 1 și 6); *Bucovina și Lucian Blaga* (anul XVI, nr. 22, 2005, p. 14); *Bucovina și Academia Română* (anul XVI, nr. 23–24, 2005, p. 1); *Din nou Fundația Culturală Română* (anul XVII, nr. 25, 2006, p. 1); *Destinul unor oameni deosebiți și al unei colecții de artă unice* (anul XVII, nr. 26, 2006, p. 1); *Dimitrie Onciul și sărbătorirea sa* (anul XVIII, nr. 27, 2007, p. 6–7).

Pentru un scurt timp, „Septentrion». Foaia Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina” apare înviorat, începând din 2002, prin contribuția Centrului pentru Studierea Problemelor Bucovinei – Filiala Iași. Apariția sa din anul XIII, nr. 18, 2002, are 16 pagini și este imprimată la Tipografia Lidana din Suceava, cu două plăci color, la exterior și la mijloc. Față de majoritatea numerelor anterioare, acesta își propune să se apropie de formatul și ținuta unei adevărate „reviste de știință, cultură și artă”, având ca model periodicul „Academica”, seria veche, și fiind fascinat de rolul unei publicistici înalte, așa cum acest periodic academic central își propune să fie, prin adoptarea modelului preluat din moștenirea școlii lui Dimitrie Gusti: „Academia Română împlinește funcția specială de reprezentantă permanentă a intereselor înalte științifice și artistice ale națiunii”. În colegiul de redacție se află acum reprezentanți ai mai multor filiale din țară: București, Sibiu, Botoșani, Cluj-Napoca. Societatea pentru Cultură Românească „Mihai Eminescu” a românilor din regiunea Cernăuți este reprezentată de Alexandrina Cernov, m.o. al Academiei Române. „Septentrion” apare, pentru prima oară, cu sumarul la manșetă și cu două editoriale. Cel dintâi este semnat de directorul periodicului: D. Vatamaniuc, iar cel de al doilea de președintele Societății pentru Cultură: Mircea Irimescu. Editorialul semnat de către D. Vatamaniuc, m.o. al Academiei Române, se intitulează *Mișcarea europeană mazziniană și lupta „junimii” române pentru independență, liberate și unitate statală*, p. 1–3. M. Irimescu semnează editorialul *Societatea pentru Cultură și Literatura Română în Bucovina, azi*, p. 3. O bogată cronică a vieții Societății pentru Cultură, studii și articole diverse, recenzii, poezie contribuie în acest număr la realizarea unei oferte menite să le reamintească bucovinenilor câteva adevăruri, din păcate, prea repede uitate la Rădăuți, locul din care a pornit, după 1989, o masivă mișcare de revigorare a cercetării științifice consacrate Bucovinei: „«Septentrion» se adresează, în mod special, bucovinenilor care cred că au ceva de spus și îi roagă să vină în jurul său pentru a putea continua și amplifica, la cotele contemporaneității, bogata și puternica tradiție de culturalitate a acestui pământ. «Septentrion» nu este o revistă care să se vrea a unei singure generații și a unui anume grup de persoane. Paginile revistei noastre se află la dispoziția tuturor celor care au dorința sfântă de-a edifica, pe ceea ce-i viabil în trecut, o societate a adevărului, dreptății, frumosului și binelui. De aceea, aceste rânduri se vor și un apel către tineretul creator al acestui ținut de a-și pune talentul, puterea de muncă și entuziasmul curat în slujba edificării patriei viitoare” (I, 1, 1990); „A face cultură

în Bucovina, a face cultură românească într-un spațiu dăruit de Dumnezeu cu multe graiuri și seminții înseamnă să faci un fapt de pace și înțelegere [...]. Împreună cu «Analele Bucovinei», «Bucovina literară», «Codrul Cosminului», «Făt-Frumos», «Glasul Bucovinei», «Lumea carpatică», «Septentrion literar», «Țara Fagilor», «Septentrion» de la Rădăuți reclădește «casa spiritului românesc», singura în care ne vom putea afirma identitatea civilizațională în Europa Comună, prin comunicare despovărată de stereotipuri și prejudecăți, respect față de valori și ființa umană strivită atât de des «subt vremi», voință reală de înțelegere, responsabilitate și atitudine demnă, având convingerea că «trecutul și prezentul pregătesc istoria viitorului». «Strămoșii pururi roditori», părinții și semenii noștri risipiți în deportări, în refugiu, în exil și în închisorile totalitarismului din veacul trecut ne-o cer, deopotrivă, prin imensa lor suferință transformată în tulburătoare pildă de «dragoste lucrătoare» (p. 16).

„Septentrion”, anul XIII–XIV, nr. 19–20, 2002–2003, apare cu 28 de pagini, având același colegiu de redacție. În cel dintâi editorial, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina*, D. Vatamaniuc scrie, între altele: „Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina a împlinit în mai 2002 vârsta venerabilă de 140 de ani de activitate culturală rodnică. Centrul de Studii «Bucovina», înființat la propunerea Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, marchează și el un deceniu de activitate științifică. Două instituții chemate să colaboreze îndeaproape pe acest străvechi pământ românesc” (p. 1). Prin bogăția de materiale: studii și articole diverse, documentare, cronici, recenzii, versuri și proză, prin colaborările atrase: P.S. Gherasim Putneanu, episcop vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, Carmen Andronachi, Mălina Anițoaie, Petru Bejinariu, Luca Bejenaru, Elena Cristuș, Ion Filipciuc, Daniel Hrenciuc, Victor Iosif, Alexandra Lozinschi, Zaharia Macovei, Gheorghe Nandriș, Marian Olaru, Lucia Olaru Nenati, George Onica, Ion Popescu-Sireteanu, Vasile Precop, Valerian I. Procopiuc, Ion Puha, Emil Satco, Vasile I. Schipor, prin deschiderea mai mare către filiale și promovarea spiritului critic, ca forme de emancipare a discursului, precum și prin tehnoredactarea profesionistă, realizată de Victor T. Rusu, și printr-o iconografie aleasă, „Septentrion” se îndepărtează de „slava stătătoare” a provinciei, plătind însă repede pentru îndrăzneală și libertatea de exprimare⁶¹. Pe acest drum deschis cu hotărâre și cu o viziune largă, modernă de către colegiul de redacție din perioada 2002–2003, „Septentrion” va vedea lumina tiparului, în vechiul format, timp de un deceniu, beneficiind și de serviciile unui redactor priceput, trecut, din păcate, mereu sub o nedreaptă tăcere: Mircea M. Cociu („redactare, prezentare grafică și procesare computerizată”).

⁶¹ Despre această contribuție la realizarea periodicului, Mircea Irimescu scrie, însă, din păcate, ca un contabil de la U.A. Gălănești (fosta Fermă a Partidului), într-un op aniversar, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani. Istoric și realizări*, vol. 1, Rădăuți, Editura Septentrion, 2012, p. 324, 325, în consonanță cu înțelegerea la care reușește el să acceadă în cazul unui concept important și pentru zilele noastre: voluntariatul.

D. Vatamaniuc este membru în colegiul de redacție al revistelor „Bucovina literară” (Suceava) și „Glasul Bucovinei” (Cernăuți). Sunt de reținut, de asemenea, și colaborările sale la periodice din străinătate, precum „Kurier der Bochumer Gesellschaft für rumänische Sprache und Literatur”, publicație a Universității Bochum (Germania)⁶².

D. Vatamaniuc este membru al Uniunii Scriitorilor din România și al Societății Scriitorilor Bucovineni, membru al Academiei Carpatice, al Centrului Internațional „Mihai Eminescu” din Chișinău, membru de onoare al Societății Oamenilor de Știință din Bihor (1994), al Ligii Culturale „Mihai Eminescu” din Sibiu (1997), Suceava, Craiova, al Societății Academice din Târgu Jiu (1997), al Ligii Culturale a Românilor de Pretutindeni (1997), președinte al Academiei Internaționale „M. Eminescu” (India) și președinte de onoare al Societății pentru Cultura și Literatura Română din Bucovina (după 2008)⁶³. Pentru activitatea sa laborioasă de cercetător și editor, comunitatea științifică internațională îi conferă titlul de „Om al Anului” și „Diploma de Onoare” de către The American Biographical Institute (1999 și 2000).

Dimitrie Vatamaniuc este Doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (5 mai 2000) și membru de onoare al Academiei Române (6 iunie 2001), Cetățean de Onoare al localităților Sucevița (26 octombrie 1995, pentru „contribuții deosebite la întregirea și definitivarea patrimoniului național-cultural al istoriografiei Bucovinei, în general, și al comunei Sucevița, în special”), Rădăuți (27 noiembrie 1997), Șiria-Arad (18 ianuarie 1998), Cetățean de Onoare al județului Suceava (2011), director fondator al Institutului „Bucovina” al Academiei Române (2007), *Doctor Honoris Causa* al Universității „Ștefan cel Mare” Suceava, „pentru merite deosebite în promovarea culturii și istoriei Bucovinei pe plan național și universal” (10 noiembrie 2008), fiind răsplătit, totodată, cu câteva distincții: Premiul de Excelență al Fundației Culturale a Bucovinei (2002), Premiul Opera Omnia „Mihai Eminescu” acordat de către juriul

⁶² În paginile acestui „Curier al studenților de limba română” de la Universitatea Bochum, în tomul 16, din 1991, i se tipărește articolul *Eminescu und die indische Cosmogonie*, p. 30–38.

⁶³ Activ în cadrul Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, D. Vatamaniuc participă, an de an, timp de aproape două decenii, și la cursurile Universității de Vară „Ion I. Nistor”, susținând prelegeri, conferințe, comunicări la Rădăuți și în alte localități bucovinene. Din păcate, Societatea pentru Cultură nu adună documentele acestor cursuri, cu 25 de ediții până acum, spre a le tipări, măcar în câteva volume, măcar în onoarea celor trei președinți: acad. Vladimir Trebici, acad. Radu Grigorovici și D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, așa cum s-ar fi convenit, potrivit unei vechi, frumoase și folositoare practici academice din spațiul lumii românești, dacă nu, an de an, în volume de documente (conferințe, prelegeri, comunicări, dezbateri, cronică, album). Face însă acest lucru, în Bucovina zilelor noastre, Uniunea Polonezilor din România, înființată cu 25 de ani în urmă, care organizează timp de 17 ani, la Suceava, în prima decadă a lunii septembrie, Zilele Culturii Polone, manifestare cu participare internațională, desfășurată, timp de trei zile, pe trei secțiuni (*În lumea istoriei, În lumea culturii, În lumea problematicii minorităților naționale/În lumea problematicii bucovinene*), tipărind, spre deosebire de Societatea pentru Cultură, an de an, în volum, lucrările fiecărei reuniuni.

Festivalului literar „Mihai Eminescu”, ediția a XX-a (Suceava, 14 ianuarie 2011), Premiul „Eminescu, ziaristul” al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România (2013).

Pseudonime: D. Vătămanu, D. Drumaru.

Fac referire la viața și activitatea sa, între alții: – Mihai Cimpoi, *Imaginea completă a lui Eminescu*, în volumul *Spre un nou Eminescu*, Chișinău, Editura Hyperion, 1993, p. 84–92; – Constantin Cubleşan, *Un fel de arheologie*, în volumul *Eminescu în conștiința critică*, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1994, p. 13–21; – Mircea Grigoroviță, *Dimitrie Vatamaniuc la o aniversare*, în „Iconar”, serie nouă, Rădăuți, anul I, nr. 2–3, mai–septembrie 1995, p. 2–9; – Mircea Zăciu, *Biobibliografia Lucian Blaga*, în volumul *Ca o imensă scenă, Transilvania...*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 365–374; – Mihai Iacobescu, *Dimitrie Vatamaniuc*, în „Codrul Cosminului”. *Analele Științifice de Istorie ale Universității „Ștefan cel Mare” Suceava*, serie nouă, nr. 3–4 (13–14), 1997–1998, Suceava, Fundația Culturală a Bucovinei, 1997–1998, p. 419–426; – Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (coordonatori), *Dicționarul scriitorilor români*, vol. IV (R–Z), București, Editura Albatros, 2002, p. 707–708; – Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866–2003. Dicționar*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, cu un cuvânt înainte de Academician Eugen Simion, Președintele Academiei Române, București, Editura Enciclopedică–Editura Academiei Române, 2003, p. 869; – Emil Satco, *Enciclopedia Bucovinei*, vol. II, Iași–Suceava, Editura Princeps–Biblioteca Bucovinei „I. G. Sbiera”, 2004, p. 563–564; – Ion Simuț, *Harta unui continent literar*, în „România literară”, București, anul XXXVIII, nr. 25, 29 iunie–5 iulie 2005; – Vasile I. Schipor, *Dimitrie Vatamaniuc la a 85-a aniversare a nașterii sale*, în „Bucovina literară”, serie nouă, Suceava, anul XV, nr. 10–11 (176–177), octombrie–noiembrie, 2005, p. 21–23, articol republicat în volumul *Bucovina istorică. Studii și documente*, Cuvânt-înainte de D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (20), 2007, p. 401–408; – Ion Popescu-Sireteanu, *Un cărturar neobosit: Dimitrie Vatamaniuc*, în volumul *Bucovina. Oameni și cărți*, Timișoara, Editura Augusta–Editura „Artpress”, 2005, p. 209–216; – Aurel Sasu (coordonator), *Dicționarul biografic al literaturii române DBLR*, II (M–Z), [Pitești], Editura Paralela 45, Colecția „Marile dicționare «Paralela 45»”, 2006, p. 791; – Constantin Hrehor, *Academicianul de la Sucevița*, în „Crai nou”, Suceava, anul XX, nr. 4, 16 ianuarie 2009, p. 1, 5; – S[tancu] I[lin], *Dimitrie Vatamaniuc*, în Eugen Simion (coordonator general), *Dicționarul general al literaturii române*, vol. VII (Ț–Z), București, Editura Univers Enciclopedic, 2009, p. 199–200; – Ecaterina Țarălungă, *Enciclopedia identității românești. Personalități*, București, Editura Litera, 2011, p. 806; – Constantin Hrehor, *Sigiliul liniștii clasice*, în „Hyperion”, revistă de cultură, Botoșani, anul XXIX, nr. 1–3 (201–203), 2011, p. 123–124; – Lucia Olaru Nenati, *Patriarhul eminescologiei, acad. D. Vatamaniuc, la 90 de ani*, *ibidem*,

p. 130–131; – Lucia Olaru Nenati, *Un eminescolog de stirpe aleasă: D. Vatamaniuc la 90 de ani*, în „Revista română”, periodic trimestrial al Despărțământului ASTRA „Mihail Kogălniceanu”, Iași, anul XVII, nr. 1 (63), ianuarie–martie 2011, p. 3–4; – Mircea A. Diaconu, *Labirintul Dimitrie Vatamaniuc*, referat, Suceava, 29 februarie 2012, 6 p.; – Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862–2012). La 150 de ani*, volumul II, *Voluntariat bucovinean*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2013, p. 628; – Ion Popescu-Sireteanu, *Academicianul Dimitrie Vatamaniuc*, editorial, în „Salutări din Târgoviștea literară”, revistă trimestrială, Târgoviște, anul III, nr. 1–2, [ianuarie–iunie] 2014, p. 5–6.

Dintre referințele de care s-a bucurat D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, la începutul noului secol și mileniu, cea semnată de academicianul Ștefan-Augustin Doinaș, în 2001, ar trebui reținută, credem noi, mai cu seamă de către bucovinenii din generațiile mai noi, zorind pe alte căi spre porțile privilegiilor: „Ceea ce caracterizează cărțile profesorului Dimitrie Vatamaniuc sunt acribia științifică, pasiunea cercetării și publicarea documentelor literare, respectul față de textul original (de apreciat mai ales în cazul edițiilor Eminescu și Slavici), stilul sobru, clar și elegant, seriozitatea informațiilor și sugestiile interesante ale unui spirit familiarizat cu literatura europeană”⁶⁴. Pentru generațiile de astăzi, preocupate de cunoașterea Bucovinei istorice, aniversarea din viața directorului fondator al Institutului „Bucovina” al Academiei Române și a președintelui de onoare al Societății pentru Cultură ar putea constitui și un motiv de profitabilă reflecție, de bucurie a „împreună lucrării” în slujba adevărului ziditor și de încredere în triumful valorilor, de solidarizare a capacităților creatoare din această parte a lumii, dedicate construirii unui viitor demn pentru trecutul nostru tumultuos și atât de urgent?

În activitatea de renaștere a cercetării științifice și de efervescență a vieții culturale din Bucovina, prin întreaga sa contribuție, D. Vatamaniuc se afirmă ca un reprezentat de seamă al grupării academice din „diaspora bucureșteană a bucovinenilor”, fiind un exemplu de creativitate la o vârstă impresionantă și de dragoste pentru această parte a lumii românești, de cărturar dedicat modelului paideic de formare a unor generații noi de cercetători, model impus aici, timp de peste un deceniu, mai cu seamă de către academicianul Radu Grigorovici, vicepreședinte al Academiei Române în perioada 1990–1994⁶⁵, un intelectual

⁶⁴ Textul recomandării academicianului Ștefan Augustin Doinaș, susținut, în 6 iunie 2001, pentru primirea lui D. Vatamaniuc ca membru de onoare al Academiei Române, este reprodus integral în „Onoruri care nu folosesc la nimic”, interviu acordat lui Constantin Hrehor, publicat în „Hyperion”, revistă de cultură, Botoșani, anul XXIX, nr. 1–3 (201–203), 2011, p. 125–129. Aici, acesta figurează la pagina 128.

⁶⁵ Conf. Acad. Radu Grigorovici, *Bucovina între milenii. Studii și documente*, Cuvânt-înainte: D. Vatamaniuc, m. o. al Academiei Române, Ediție îngrijită de Rodica Marchidan și Rodica Iațencu, Indice de nume de Rodica Iațencu, București, Editura Academiei Române, Colecția „Enciclopedia Bucovinei în studii și monografii” (19), 2006; Vasile I. Schipor, *Academicianul Radu Grigorovici*

statornic în profesia și credința sa, animat încă de proiecte și mari idei, aproape mereu de problemele sensibile ale românilor din Basarabia, Bucovina și Transilvania, trăind cu o rară modestie într-o lume aflată în prefacere continuă și sedusă de alte valori ale vieții și de orizonturi noi ale istoriei.

(1911–2008) și renașterea cercetării științifice în Bucovina după 1989, în „Glasul Bucovinei”, revistă trimestrială de istorie și cultură, Cernăuți–București, anul XIX, nr. 2 (74), aprilie–iunie 2012, p. 19–31. Vezi și „Analele Bucovinei”, anul XVIII, nr. 1 (36), [ianuarie–iunie] 2011, tom omagial, închinat academicianului Radu Grigorovici (1911–2008), la centenarul nașterii sale, p. 5–170.